

PODZIM | 2020

49,50 Kč | 2 € ČÍSLO

23

Listy

sociální práce

Informační a odborný časopis
(nejen) pro sociální pracovníky

Asociace poskytovatelů sociálních služeb České republiky
Partnerem časopisu je Ministerstvo práce a sociálních věcí

ROČNÍK VIII.

www.apsscr.cz
www.listysp.cz

SENI CARE, KOMPLEXNÍ PÉČE O SUCHOU A CITLIVOU POKOŽKU

seni

AKTIVACE

ÚČINNÁ OCHRANA

JEMNÉ ČIŠTĚNÍ

KOMFORTNÍ PÉČE

REGENERACE

SENI, INKONTINENCE POD KONTROLOU

LEHKÁ INKONTINENCE

STŘEDNÍ INKONTINENCE

TEŽKÁ INKONTINENCE

Listy sociální práce

Čtvrtletník vydávaný
Asociací poskytovatelů
sociálních služeb ČR

Vančurova 2904, 390 01 Tábor,
tel./fax: +420 381 213 332,
www.apsscr.cz, www.listysp.cz,
IČO 604 458 31

- **Ročník:** VIII.
- **Číslo:** 23 – PODZIM 2020
- **Cena:** 49,50, roční předplatné 199 Kč / 8 €
- **Vychází:** V Táboře 30. června 2020
(příští číslo vyjde v září 2020)
- **Redakce:**
Ing. Petra Cibulková
e-mail: sefredaktor@apsscr.cz
tel.: 607 056 221
- **Jazyková korektura:**
Mgr. Tamara Kajznerová a redakce
- **Redakční rada:**
Ing. Petra Cibulková (šéfredaktorka);
PhDr. Radek Suda;
Mgr. Petr Hanuš;
doc. PhDr. Lenka Haburajová Ilavská, Ph.D.;
Ing. Jiří Horecký, Ph.D., MBA;
PhDr. Pavla Kodymová, Ph.D.;
PhDr. Filip Novotný;
Ing. Daniela Lusková, MPA;
Mgr. Michal Volák, DiS.;
PhDr. Melanie Zajacová;
Mgr. Petra Zdražilová;
Mgr. Petra Zimmelová, Ph.D.;
Mgr. David Pospíšil, DiS.;
Mgr. Andrea Tajanovská, DiS.
- **Grafické zpracování a tisk:**
RUDI, a. s., Komenského 1839, 390 02 Tábor
- **Distribuce a objednávky:**
SEND Předplatné, s. r. o.
Ve Žlábku 1800/77, hala A3
193 00 Praha 9 – Horní Počernice
www.send.cz
tel.: 225 985 225, 777 333 370
e-mail: send@send.cz
- **Objednávky a distribuce na Slovensku:**
MAGNET PRESS, SLOVAKIA, s. r. o.
P. O. Box 169, 830 00 Bratislava, Slovensko
Tel.: 00421/2/67201931-33 predplatne
e-mail: predplatne@press.sk, www.press.sk
- **Příspěvky a inzercie:** Příspěvky mohou být redakčně upravovány a kráceny. Za obsah inzercie odpovídá zadavatel. Přebírání krátkých úryvků článků je možné pouze s uvedením názvu časopisu a článku, jména autora, čísla ročníku, vydání a strany. Přebírání celých článků či jejich částí přesahujících jeden odstavec je možné pouze s písemným svolením redakce.
- **Registrace:** MK ČR E 21365, ISSN 2336-2332

Z obsahu čísla:

- 4 Úvodníky
(Petra Cibulková, Andrea Tajanovská)
- 5 Mediace jako metoda sociální práce
(Mirka Nečasová, Lenka Dvořáková)
- 8 Integrovaní programy v obcích se sociálně vyloučenými lokalitami, 1. díl
(Jan Vašat)
- 9 Nezištná pomoc sociálních pracovníků – přání, nebo realita?
(Ján Mišovič)
- 15 Pojetí odborných stáží jako rozvojové formy vzdělávání v sociálních službách v Domově pro seniory Radkova Lhota
(Dana Pátková)
- 16 Život s riziky v sociálních službách po propuštění ze zdravotnického zařízení
(Michaela Veselá, Petra Křížová)
- 18 Etický kodex jako profesní výzva v osobní asistenci
(Lukáš Stárek)
- 22 Sociální exkluze a sociální práce, 2. díl
(Alena Kajanová, David Urban)
- 23 Imperativ lidské důstojnosti a jeho význam pro sociální práci, 1. díl
(Anna Hofschneiderová)

Dokonalé, vidíte.

A co když někdy ne?

Obtížné životní situace mohou být zmírněny prostřednictvím sociálních služeb. Jejich poskytovateli jsou veřejné a nestátní neziskové organizace.

Važme si jich. Sami je můžeme potřebovat.

www.muzemejepotrebovat.cz

fb.com/muzemejepotrebovat

Editorial

Milí čtenáři,
tři měsíce uběhly jako voda a já vás vítám při čtení podzimního čísla Listů sociální práce. Začátek astronomického podzimu máme již za sebou (22. září), příroda se bude pomalu připravovat k zimnímu spánku. Kdybychom tak mohli být jako příroda, která na několik týdnů „zavře oči“ a nechá vše za sebou.

Letošní rok je ve znamení koronaviru, který se vkradl do života všech a všeho, plní stránky i televizní obrazovky a kolikrát by se mohlo zdát, že lidský život už se bude měřit pouze počtem pozitivně nakažených. Společnost je rozdělená na dva tábory, jedni tvrdí, že žádné onemocnění COVID-19 není, a proto nebudou nosit roušku a chovat se jako ovce, druzí zastávají názor obezřetnosti, distancu a takřkajíc dobrovolné izolace. Oproti jaru, kdy bylo nošení roušek povinné všude, ve vnitřních prostorech i venku, je ten, kdo nosí roušku nyní považován za člověka bez vlastního rozumu, který skáče, jak vládá píská. Je těžké odhadnout, co bude dál, kdo má pravdu, ale důležité je nepodléhat panice a udržovat si selský rozum. Každý je strůjcem vlastního osudu a život se nemůže zastavit, koronavirus pouze posouvá naše hranice toho, co jsme ochotni ještě udělat a hlavně snést.

V Táboře každé září probíhají Tábořská setkání, i letos tomu nebylo jinak, a to koronaviru navzdory. Možná se zdá být úsměvné pořádat setkání v době, kdy by si lidé měli držet 2metrový odstup, ale člověk není ze své podstaty samotář. Již od pradávna se člověk jako tvor společenský držel v tlupách a izolace mu neprospívá, jak duševně, tak i fyzicky.

Vážím si proto vaší práce, práce sociálních pracovníků, kteří nezanevřeli na své klienty a i za ztížených podmínek pomáháte těm, kteří to potřebují, v terénu i v pobytových službách.

Albert Einstein řekl: „Realita je pouhá iluze, ale hodně vytrvalá.“ Doufejme, že se za několik let na toto období budeme dívat jako na období v historii lidské společnosti, které nám spíše něco dalo, než vzalo.

Přeji vám krásný podzim a hodně sil.

Ing. Petra Cibulková
šéfredaktorka

Úvodník

Vážení přátelé,

jelikož tomu není tak dávno, kdy jsem dostala prostor napsat úvodník Listů sociální práce, vyžádala jsem si z redakce před sepsáním toho, který právě čtete, poslední dva. Důvod byl prostý, nerada bych se opakovala a nerada bych psala o tom samém, o čem psali moji dva předchůdci, přestože s nimi v mnohém souhlasím. Petr Hanuš polemizoval, co pandemie COVID-19 přinese každému člověku i společnosti, a to byla doba koronavirová teprve na začátku. Poté Melanie Zajacová volala po podstatě sociální práce a hlasu a roli sociálních pracovníků v této zvláštní době. Oba úvodníky přinesly mnohé podněty a měly svá poselství. Přestože jsem předestřela, že bych se nerada opakovala, je nutno konstatovat, že ústřední téma zůstává. Tento text vzniká v době, kdy hranice nakažených překročila 1 500 pozitivně testovaných za jediný den. Jen těžko předjímat, co bude dál. Protože mám tu čest řídit Profesní svaz sociálních pracovníků v sociálních službách APSS ČR, ráda bych vyjádřila velký dík a podporu všem sociálním pracovníkům, ať už vykonávají sociální práci kdekoli. Vám, milé kolegyně a milí ko-

legové, kteří pracujete v sociálních službách, bych chtěla poděkovat především za to, že jste byli a stále jste přesně tam, kde vás bylo nejvíce zapotřebí. Nejenže jste se podíleli na nastavení logistiky služby a tvořili jste postupy, ale aktivně jste pracovali s klienty a podporovali jste pečovatelské týmy. Mnozí mi říkáte, že jste konečně našli profesní prostor a že jste konečně pochopili smysl sociální práce v sociálních službách. Sáhli jste si na inovativní metody, poskytovali jste poradenství po telefonu, e-mailu, skypovali jste, dostali jste více prostoru podílet se na přípravě vaší sociální služby na nouzový stav, byli jste členy krizových štábů ve vašich organizacích. Prokázali jste, že sociální pracovníci v sociálních službách dokáží pružně reagovat na situace, ve kterých se nikdy předtím nenacházeli, že umíte vyhledávat a pracovat s informacemi, utvářet smysluplné a funkční postupy a podílet se na zvládnutí krizové situace, která nemá v současné době obdoby. Přeji vám především hodně zdraví a aby vás toto nasazení neopouštělo. V Asociaci poskytovatelů sociálních služeb ČR budeme stát opět při vás a jsme připraveni být nápomocni tak, jako tomu bylo na jaře tohoto roku. Hodně sil, přátelé!

Mgr. Andrea Tajanovská, DiS.

RODINÁM DĚTÍ S POSTIŽENÍM ODLEHČUJEME V KAŽDÉ DOBĚ. VÍTE TO?

Listy sociální práce

Časopis Listy sociální práce vychází v České republice a na Slovensku 4× ročně (v březnu, červnu, září a prosinci). Cena jednoho čísla je 49,50 Kč (resp. 2 €).

Členové Profesního svazu sociálních pracovníků v sociálních službách APSS ČR dostávají časopis v rámci členství.

Pro Českou republiku objednávejte na www.send.cz, tel. 777 333 370

Pro Slovenskou republiku objednávejte na www.press.sk, tel. +421 02/67201951-53

www.listysp.cz

Mediace jako metoda sociální práce¹

Počátek vzdělávání v mediaci i praktického využívání metody mediace se v České republice datuje od 90. let 20. století. Využívání mediace jako jedné z metod sociální práce má tedy u nás již více než dvacetiletou historii a za tu dobu prošla tato metoda určitým vývojem. V tomto textu se nejdříve zaměříme na historii mediace, dále seznámíme čtenáře s definicemi mediace a sociální práce, které využíváme v tomto textu, představíme základní pojetí mediace a na závěr krátce shrneme, jaký je potenciál mediace jako metody sociální práce v současné době.

*Text: PhDr. Mirka Nečasová, Ph.D.,
Mgr. et Mgr. Lenka Dvořáková,
Fakulta sociálních studií Masarykovy
univerzity v Brně*

HISTORIE MEDIACE A SOUČASNÝ STAV

Do tehdejšího Československa se myšlenka mediace začala šířit záhy po roce 1989 prostřednictvím projektů nadace Partners for Democratic Change založených na myšlence, že transformace komunistické společnosti (kde se existence různých názorů a konfliktů nepřipouštěla) v demokratickou a občanskou společnost bude vyžadovat nové dovednosti a metody vzájemného dorozumění a porozumění. Projekty Partners se tedy zaměřily na předání znalostí a dovedností

potřebných pro zvládnání konfliktu a pro vyjednávání nenásilného, demokraticky založeného řešení (Partnersglobal, 2015). Zájem o mediaci byl v té době největší v univerzitním prostředí, odkud díky seminářům vzešli první vyškolení mediátoři, facilitátoři a vzdělavatelé v této oblasti.² V roce 2000 pak byla založena Asociace mediátorů České republiky, která myšlenku mediace v ČR dále propaguje (Šišková, 2012).

Mediace byla u nás od svého počátku chápána jako metoda sociální práce a jako taková je uváděna v základních učebních textech oboru.³ V kvalifikačním vzdělávání v sociální práci se mediace jako jedna z metod sociální práce uplatňuje od 90. let minulého století. V Minimálním standardu vzdělávání v sociální práci Asociace

vzdělavatelů v sociální práci⁴ je mediace součástí disciplíny Teorie a metody sociální práce⁵ a je tedy na školách povinně zařazována do výuky. Mediace nachází v sociální práci také praktické uplatnění, např. v oblasti sociální prevence, jako sociálně aktivizační služba zahrnující terénní nebo ambulanci služby poskytované rodinám.⁶ Dále potom v oblasti odborného sociálního poradenství, které ze zákona zahrnuje kromě sociálně terapeutické činnosti i zprostředkování kontaktu se společenským prostředím a pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí klienta (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách). Zakouřilová (2014) řadí mediační techniky k nástrojům sociální terapie v sociální práci.

Do povědomí veřejnosti přesto mediace ve větší míře vstupuje až se zahájením činnosti Probační a mediační služby v roce 2001 (zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě). K dalšímu legislativnímu zakotvení mediace dochází až v roce 2012, kdy byl v ČR na základě tlaku z Evropské unie⁷ schválen zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci, kterým se upravily podmínky pro výkon činnosti mediátorů zapsaných na seznamu Ministerstva spravedlnosti. K přijetí tohoto zákona došlo v době, kdy již byla mediace součástí poskytovaných služeb nejen na soukromé bázi, ale i v rámci registrovaných sociálních služeb. V důsledku toho existují v ČR v dnešní době dvě linie pracovníků provádějících mediaci: starší linie mediátorů působících mimo justiční systém v sociální práci i všude tam, kde je mediace žádána, a linie mediátorů, kteří poskytují mediaci v podmínkách vymezených výše uvedeným zákonem a jsou tedy součástí justičního systému.

CHARAKTERISTIKA SOCIÁLNÍ PRÁCE A MEDIACE

Nejdříve objasníme, jak pro potřeby tohoto textu vymezujeme mediaci i sociální práci. Sociální práci chápeme jako

¹ Více informací k danému tématu poskytuje text Dvořákové a Nečasové (2019), o který se toto stručné uvedení do tématu opírá.

² Např. na FSS MU se mediace jako metoda sociální práce vyučuje nepřetržitě od roku 1998.

³ Viz např. Novotná, Schimmerlingová, 1992; Matoušek, 2008; Matoušek a kol., 2013.

⁴ Asociace sdružuje jak vysoké školy, tak vyšší odborné školy působící v oblasti sociální práce v ČR. Asociace formuluje Minimální

standard vzdělávání v sociální práci pro výuku sociální práce a je používán jako podklad pro akreditace (Nečasová, Kříšťan, 2017).

⁵ V současném znění standardu je mediace uvedena jako zvládnutí vyjednávacích a mediačních komunikačních přístupů (ASVSP, 2018).

⁶ Např. Holá, Rozehnalová, Urbanová (2013) popisují činnost Mediačního centra, které je provozováno FOD a které vzniklo na základě

komunitního plánování, kdy sociální pracovníci OSPOD vznesli požadavek na vytvoření „nezávislého a bezpečného prostředí pro projednávání rodinných, respektive občanskoprávních sporů“ (Holá et al., 2013:140). Mediátorské a facilitační dovednosti je možné využít v dalších oblastech sociální práce (např. při facilitaci případových konferencí).

⁷ Srovnej: Potočková (2013:20–34).

pomoc klientům „zvládat nesnáze v jejich interakcích se subjekty v jejich sociálním prostředí“ (Musil, 2013b:512). Jedná se tedy o pomáhající intervenci, jejímž předmětem je problémová nebo potenciálně problémová interakce mezi lidmi a jejich sociálním prostředím (Musil, 2013a).

Pojem mediace⁸ se užívá v různých významech: řidčeji jako „zprostředkování“, což je nejobecnější možný význam tohoto pojmu (Holá et al., 2014), častěji pak v užším významu jako způsob „řešení konfliktu za pomoci prostředníka“ (Šišková, 2012:17). V tomto textu se zaměříme na mediaci v užším slova smyslu, ovšem i zde je možné rozlišit několik základních mediačních stylů.

MEDIAČNÍ STYL

Ve facilitativním mediačním stylu jsou proces mediace (fáze) i role klientů, kteří jsou ve sporu, a role mediátora (odborník na komunikaci a vyjednávání, který řídí proces) přesně definovány. Úkolem mediátora je vést proces, klienti tento proces naplňují informacemi. Mediátor zásadně nehodnotí nápady, pohledy ani postoje klientů, využívá však svoje komunikační dovednosti v rámci provázení procesem mediace tak, aby si účastníci navzájem vyměňovali informace a seznámili se s tím, jak vnímá problém druhá strana – a to včetně pocitů. Na základě tohoto porozumění pak mohou dosáhnout vzájemně výhodného a efektivního řešení. Mediátor soustředí strany sporu na jejich potřeby a zájmy (nikoliv pouze na pozice, které z potřeb a zájmů vyplývají) a pomáhá jim s hledáním různých řešení (zpravidla prostřednictvím brainstormingu), nejlépe typu win-win (Šišková, 2012; Zumeta, 1996). Facilitativní mediace čerpá z přístupů orientovaných na řešení, bývá také zařazována do transakčních modelů (Bush, Folger, 2005). Jedná se o klasický mediační styl využívaný v historii mediace v zahraničí původně od 60. let 20. století při řešení sporů v rámci komunity, kde mediaci prováděli převážně dobrovolníci zaškolení v mediačním postupu a ve facilitaci komunikace.

V evaluativní mediaci oproti tomu na sebe mediátor bere roli hodnotitele, není tedy neutrální. Upozorňuje na slabiny a silné stránky případu a upřednostňuje právní stránku procesu oproti

V 90. letech minulého století byla v souvislosti s řešením rodinných sporů formulována transformativní podoba mediace. Konflikt je zde pojímán jako krize v interakcích, která vede zúčastněné k tomu, že se chovají k sobě i k druhým způsobem, který sami vnímají jako velmi nekomfortní.

potřebám a možnostem stran. Vzorem je již vytvořená (právní) norma a mediátor je zde určitým expertem, který se podobně jako v soudním procesu odvolává na práva a povinnosti. Účastníci jsou spíše pasivní a často dochází k řešení ve formě win-lose (Šišková, 2012), (Zumeta, 1996). Evaluativní mediace se v zahraničí začíná uplatňovat v době vstupu právníků a ekonomů do mediace v 80. letech 20. století. Někteří autoři ovšem evaluativní mediaci nepovažují za skutečnou mediaci, ale připodobňují ji k rozhodčímu řízení. Odpovídá totiž základním principům mediace, jako je např. přesvědčení, že „lidé mají zdroje a kapacitu řešit své vlastní problémy lépe a hlavně jinak, než by to udělal soudce nebo rozhodce“ (Brzobohatý, Poláková, Horáček, 2016:42). V rámci sociální práce lze využít spíše jen některé prvky evaluativní mediace.

V 90. letech minulého století byla v souvislosti s řešením rodinných sporů formulována transformativní podoba mediace. Konflikt je zde pojímán jako krize v interakcích, která vede zúčastněné k tomu, že se chovají k sobě i k druhým způsobem, který sami vnímají jako velmi nekomfortní. Lidé se odcizují od pocitu vlastní síly a propojení s druhými, což je provázeno pocitem slabosti a neschopnosti, nejistotou, ztrátou kontroly nad situací a hostilitou. Konflikt tak u účastníků generuje uzavřenost a sebestřednost. Úlohou mediátora je pomoci účastníkům sporu, aby získali prostřednictvím zmocnění a uznání zpět kontakt se svojí lidskou identitou, jejímž základem je autonomie a interakce s druhými (Bush, Folger, 2005). Transformativní mediace vychází z kognitivní a sociální psychologie, komunikačních studií, studií diskurzu a dialogicko-morální teorie, pojímá konflikt z hlediska interakcí a zkušenosti (Brzobohatý, Poláková, Horáček, 2016).

Na přelomu tisíciletí začíná být využívána narativní mediace, která vychází z myšlenek postmodernismu a sociálního konstruktivismu. Základem mediačního procesu v narativním přístupu je příběh vyprávěný oběma stranami. Lidé totiž žijí svůj život skrze příběhy, které jim slouží jako pořádkující fenomén. Úkolem mediátora je pomoci klientům získat odstup

od konfliktu pomocí spojování dopadů konfliktu s konfliktem samotným (nikoliv s osobami) a prostřednictvím náhledu na konflikt jako na omezení. Mediátor pomáhá účastníkům vyprávět alternativní příběh a prostřednictvím převyprávění příběhu o vztazích vytvářet příběh naděje a kooperace (Winslade, Monk, 2000). Narativní mediace vychází z rodinné terapie a byla vyvinuta v 80. letech 20. století Michealem Whitem a Davidem Epstonem v Austrálii (Hansen, 2004).

MEDIACE JAKO METODA SOCIÁLNÍ PRÁCE

Můžeme tedy shrnout, že evaluativní mediace je spíše doménou právníků a ekonomů, zatímco transformativní a narativní mediace, které v sobě nesou i terapeutické rysy, jsou blízké psychologům a sociálním pracovníkům. Facilitativní mediace, která čerpá z přístupů orientovaných na řešení a z transakčních modelů a disponuje jasnou metodikou, má široké uplatnění a bývá využívána pracovníky v různých oblastech včetně sociální práce, kam bytostně i s ohledem na cíle sociální práce patří. V současné době se pak v sociální práci začíná rozvíjet využívání transformativní mediace a do budoucna se dá předpokládat i rozvoj narativní mediace. Pro plné využití potenciálu mediace na pomoc klientům v sociální práci je podle našeho názoru důležité, aby měli sociální pracovníci možnost si prohloubit základní povědomí o mediaci, které získali v kvalifikačním vzdělávání. Podle našich poznatků totiž postupy sociálních pracovníků často odpovídají postupům v mediaci, pracovníci si toho však nejsou vědomi a domnívají se, že mediaci poskytovat nemohou, příp. že mediace nepatří do domény sociální práce. Nepočítají také s tím, že by mediační a vyjednávací dovednosti mohli využít i mimo rámec mediace, např. při vyjednávání v multiprofesních týmech, podmínek poskytování služeb a na mezo a makro úrovni sociální práce apod. A to je jistě škoda. ■

Bibliografie:

- ASVSP. 2018. *Asociace vzdělavatelů v sociální práci [online]. [15. 5. 2020]. Dostupné z: <https://www.asvsp.org/>*

⁸ Latinské podstatné jméno mediator (látka přenášející) je základem italského mediare – zprostředkovat, anglického mediate – vyjednávat, přenášet, zprostředkovávat, sjednat, smiřovat a mediator – vyjednávač, prostředník, zprostředkovatel, přímlovčí.

- BRZOBOHATÝ, R., POLÁKOVÁ, L., HORÁČEK, T. 2016. Rukověť mediátora aneb co je dobré vědět nejen ke zkouškám mediátora. Praha: Wolters Kluwer ČR.
- BUSH, R., FOLGER, J. 2005. *The Promise of mediation. The Transformative Approach to Conflict*. San Francisco: Jossey-Bass.
- DVOŘÁKOVÁ, L., NEČASOVÁ, M. 2019. *Mediace jako metoda sociální práce nebo samostatný vzor jednání? Sociální práce / Sociální práce*, 19(5), 70–86.
- HANSEN, T. 2004. *The Narrative Approach to Mediation*. *Pepperdine Dispute Resolution Law Journal*, 4(2), 297–308. [online]. [15. 5. 2020]. Dostupné z: <https://digitalcommons.pepperdine.edu/drlj/vol4/iss2/10>
- HOLÁ, L., et al. 2014. *Rodinná mediace v České republice a možnosti jejího uplatnění v sociální práci. Fórum sociální politiky*, 2014(1), 20–25. Dostupné z: http://projekty.osu.cz/vedtym/dok/publikace/spilackova_nedomova_forum%201_2014.pdf
- HOLÁ, L., ROZEHNALOVÁ, N., URBANOVÁ, M. 2013. *Mediace a možnosti využití v praxi*. Praha: Grada.
- MATOUŠEK, O. et al. 2013. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál.
- MATOUŠEK O. et al. 2008. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál.
- MUSIL, L. 2013a. *Challenges of Postmodern Institutionalisation for Education in Social Work*. In: MATULAYOVÁ, T., MUSIL, L. *Social Work, Education and Postmodernity. Theory and Studies in Selected Czech, Slovak and Polish Issues*. First, 10–72. Liberec: Technical University of Liberec.
- MUSIL, L. 2013b. *Identita oboru sociální práce*. In: MATOUŠEK, O. et al. 2013. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál.
- NEČASOVÁ, M., KŘIŠŤAN, A. 2017. *Social Work in the Czech Republic: Conformist or Critically Engaged?* In: NIETO MORALES, C., SOLANGE DE MARTINO BERMÚDES, M.. *Social work in XXI. Century St. Challenges for Academic and Professional Training*, 44–57. Madrid: Dykinson.
- NOVOTNÁ, V., SCHIMMERLINGOVÁ, V. 1992. *Sociální práce její vývoj a metodické postupy*. Praha: Karolinum.
- PARTNERSGLOBAL. 2015. *Partners Global* [online]. [15. 11. 2018]. Dostupné z: <https://www.partnersglobal.org/>.
- POTOČKOVÁ, D. 2013. *Nejlepší je domluvit se aneb průvodce mediačním procesem*. Praha: Alфом.
- ŠIŠKOVÁ, T. 2012. *Facilitativní mediace*. Praha: Portál.
- WINSLADE, J., MONK, G. 2000. *Narrative Mediation. A New Approach to Conflict Resolution*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.
- Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci.
- Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediální službě.
- ZAKOUŘILOVÁ, E. 2014. *Speciální techniky sociální terapie rodin*. Praha: Portál.
- ZUMETA, Z. D. 1996. *Mediation: Facilitative, Evaluative and Transformative Mediation* [online]. *Mediate.com*. [15. 5. 2020]. Dostupné z: <https://www.mediate.com/articles/zumeta.cfm>.

INZERCE

GERONTOLOGICKÝ INSTITUT, o.p.s.

Vás zve na tradiční mezinárodní konferenci **Stáří spojuje 2020**, která se uskuteční ve dnech **19. a 20. října 2020 v Praze**.

Hlavními tématy konference je problematika:

- týrání, zneužívání a zanedbávání seniorů
- stárnutí LGBT komunity
- sebevražednost seniorů

KONFERENCE STÁŘÍ SPOJUJE 2020

KDY:
19. a 20. října 2020

KDE:
Český svaz vědeckotechnických společností z.s.,
Novotného lávka 200/5, Praha 1

Na konferenci vystoupí např.:

- prezidentka světové organizace International Network for the Prevention of Elder Abuse Dr. Susan Somers ze Spojených států
- prof. Thomas Görgen z Deutschen Hochschule der Polizei
- prof. Israel Issi Doron z Univerzity v Haifě, který se specializuje na oblast práva a stárnutí, sociální politiku, lidská práva a věkovou diskriminaci

Z českých expertů se můžete těšit např. na:

- forezní psychologku doc. PhDr. Ludmilu Čírtkovou
- profesora Tomáše Katrňáka
- prezidenta APSS Ing. Jiřího Horeckého
- doktora Zdeňka Kalvacha

POŘADATEL:

Gerontologický institut, o.p.s.

PODROBNOSTI:

<https://www.zivot90.cz/cs/institut/registrace-na-konferenci-2020>

Integrační programy v obcích se sociálně vyloučenými lokalitami 1. díl

Téma sociální exkluze a sociálně vyloučených lokalit je v posledních letech široce diskutovaným tématem jak mezi odbornou, tak laickou veřejností. Obzvláště v médiích je věnován prostor událostem, které poukazují na problémy související s integrací obyvatel těchto vyloučených lokalit s okolní, majoritní společností.

Text: Mgr. Jan Vašat, Ph.D.,
Odborný asistent Katedry sociální práce
FSE UJEP Ústí nad Labem

Zejména v souvislosti s Romy, kteří jsou spojováni s tématem vyloučených lokalit (Gabal, 2006; Čada, 2015), se dostávají do médií spíše témata poukazující na problémy než na příklady dobré praxe a bezproblémového soužití (Křížková, 2012; Sedláková, 2002). Tento text se pokouší nahlédnout na úspěšnost integračních programů na lokální úrovni. Nejdříve stručně představím konceptualizaci tématu a pojmy, na kterých text staví. Dále bude pozornost věnována spektru aktérů, kteří se na implementaci integračních programů podílejí a kteří by neměli být při vytváření nového programu opomenuti. V závěru zmíním typologii faktorů ovlivňujících úspěšnost integračních programů na lokální úrovni. V následujícím článku navážu s představením konkrétních faktorů ovlivňujících úspěšnost integračních programů na lokální úrovni. V obou článcích vycházím ze studia literatury, materiálů vztahujících se k tématu a především ze tří případových studií realizovaných v průběhu roku 2016 ve třech obcích realizujících integrační program vztahující se k sociálně vyloučeným lokalitám a jejich obyvatelům.

Nejprve považuji za důležité vymezit pojmy **integrace** a **inkluzie**, resp. **dezintegrace** a **exkluze**.

Integraci chápu jako oboustranný multidimenzionální proces (Rákoczyová, Pořízková, 2009), kdy na jedné straně vystupuje majorita vyznačující se přístupem k moci nebo určitým zdrojům, na druhé straně minorita, která je vymezena tím, že je jí přístup k moci či zdrojům omezen nebo zcela odepřen. Majorita a minorita jsou vzájemně dezintegrované. Aby mohlo dojít k integraci, ve smyslu vzájemného propojování, jsou nezbytné určité změny „na obou stranách“ – u majority i minority. Čili program, který usiluje o integraci dvou dosud vzájemně rozpojených celků, musí působit na oba tyto celky, nikoliv jen na jeden z nich.

Oproti tomu **inkluzie** ve smyslu zvyšování příležitostí pro konkrétní skupiny či jednotlivce může být směřována právě k těmto skupinám či jednotlivcům. Integrace a inkluze mohou vzájemně vůči sobě fungovat jako alternativní procesy nebo se vzájemně podporovat či doplňovat.

PROGRAMOVÍ AKTÉŘI

Na základě studia dokumentů a na základě případových studií jsem rozdělil programové aktéry do tří skupin:

1. Pracovníci programu: Do této skupiny je možné řadit zaměstnance na různých pozicích, kteří jsou zásadní pro praktické směřování programu. Může se jednat o pracovníky, kteří mají primárně v obci jinou úlohu, ale jejichž participace na programu je pro jeho prointegrační směřování nezbytná. Ve všech zkoumaných obcích se například jako zcela zásadní jevila postava ředitele místní základní školy, neboť škola má v prointegračním směřování klíčovou úlohu. Mohou sem patřit také zaměstnanci sociálních služeb, komunitní pracovníci, někteří zaměstnanci místního úřadu, jejichž agenda se bezprostředně dotýká tématu integrace, pracovníci neziskových organizací zabývajících se tématem integrace. Konkrétní spektrum pracovníků programu samozřejmě záleží na charakteru obce.

2. Lokální političtí představitelé: Jelikož je pro úspěšnou implementaci integračního programu politická podpora nezbytná, hrají lokální politici důležitou roli a svým působením mohou dopomoci úspěšné implementaci.

3. Neformální představitelé majority a minority (zde myšleno minorita – obyvatelé sociálně vyloučené lokality; majorita – obyvatelé ostatních částí obce mimo vyloučenou lokalitu): Sem je možné řadit různé spolky či neformální uskupení lidí, kteří se tématem zabývají. V ideálním případě, pokud je integrační program úspěšný, přestává být rozdělení na majoritu a minoritu relevantní a spolková činnost

zahrnuje účastníky z obou původně rozdělených entit.

Významnou roli hrají rovněž **autoři programu**. Ti se mohou zčásti (nebo dokonce zcela) překrývat s aktéry programu.

Na základě provedených studií lze vyslovit hypotézu, že čím větší je personální překryv mezi skupinou autorů a aktérů programu, tím má program větší potenciál dosáhnout prointegračních výsledků. Platnost takové hypotézy by samozřejmě bylo třeba ověřit kvantitativním výzkumem zaměřujícím se na větší počet obcí.

Nicméně jak uvádí Winkler (2014), mohou se programoví aktéři snadno stát slabým místem programu a mohou jej významným směrem odchýlit od původního záměru autorů, čímž dochází k implementačnímu deficitu.

Pokud jsou autoři programu zároveň jeho aktéry, odchýlení od původního záměru programu bude pravděpodobně minimální. Pokud jsou autoři a aktéři programu dvěma zcela odlišnými skupinami, zvyšuje se pravděpodobnost, že se aktéři významněji odchýlí od původních záměrů autorů programu – ať již nevědomky, třeba kvůli tomu, že mohou popsané programové cíle interpretovat odlišně od jejich autorů, nebo zcela záměrně, pokud s programovými cíli nesouhlasí a tyto si upravují v souladu se svými vlastními vžitými cíli.

VNITŘNÍ A VNĚJŠÍ FAKTORY

Faktory ovlivňující integrační programy je možné rozdělit do dvou skupin, na **faktory vnitřní** a na **faktory vnější**. Zde využívám typologie Sabatiera a Mazmanina (Winkler, 2014), která se zabývá podmínkami úspěšné implementace programu. Jedná se o obecnější teorii, kterou autoři odvodili ze studia implementace různých programů. Zde tuto teorii vztahují konkrétně na problematiku programů usilujících o integraci obcí a jejich sociálně vyloučených lokalit.

Za faktory z hlediska programu vnitřní je možné považovat takové, které tvoří součást programu, a jsou tedy autory či aktéry programu přímo ovlivnitelné. Faktory z hlediska programu vnější jsou takové, na které autoři a aktéři programu nemají přímý vliv, mohou jich využívat coby příležitostí nebo se na ně připravovat coby na hrozby, které mohou podpořit či ohrozit realizaci integračního programu.

Mezi **vnitřní faktory** lze konkrétně z typologie Sabatiera a Mazmanina (Winkler, 2014) řadit tři faktory:

1. Jasně a konzistentní cíle programu: Konkrétní podobu cílů v obci ovlivňuje složka politická, zájmová a odborná. Jedná se o kompromis mezi preferencemi lokálních politiků, zájmových skupin veřejnosti a odborníků. Zde je právě prostor pro sociální pracovníky, kteří by neměli být při hledání takových cílů opomenuti.

2. Adekvátní teoretický kauzální model vlivu: Zjednodušeně řečeno, autoři a aktéři by měli mít představu modelu, na jaké vstupy budou reagovat, jakými aktivitami, s očekáváním jakých výstupů a výsledků. Někdy se stává, že aktéři implementují aktivity, které dobře fungovaly v jiné obci, ale nezohlední místní specifika (velikost obce, skladba obyvatel, historie společného soužití apod.).

3. Angažování a s programem loajální aktéři: Jak již bylo výše zmíněno, mohou aktéři významně pozměnit charakter původně autorem zamýšlených cílů, proto je vhodné, aby se skupina aktérů programu prolínala se skupinou autorů a lidé tak implementovali cíle, na jejichž formulaci se sami podíleli.

Mezi **vnější faktory**, tedy ty programovými autory a aktéry přímo neovlivnitelné, je možné zařadit rovněž tři podmínky:

1. Právně strukturovaný implementační proces: Zde mohou integrační program ovlivňovat například jiné pro-

gramy a projekty řešené v daném území. Ty mohou integrační dopady programu podporovat, ale také omezovat. V praxi se jako limitující faktor ukazuje například roztržičnost agendy sociální integrace mezi různé gesční resorty (práce, školství, zdravotnictví, spravedlnost atd.), kdy každý aktér je vázán jinou legislativou, což může limitovat vzájemné porozumění a spolupráci.

2. Podpora zájmových skupin a politických autorit: Zde je klíčová otázka přístupu dalších subjektů, které nejsou programovými aktéry, vůči programu. Může se jednat o různé soukromé společnosti, zájmová uskupení, která se mohou dostávat do různých vztahů s programem a jeho aktéry. Spadá sem také přístup politické reprezentace na krajské, případně celostátní úrovni, jejichž přístup k programu může zpětně ovlivňovat přístup místních aktérů. Například pokud integrační program není podporován z krajské či celostátní úrovně, snižuje se vůle minimálně části místního zastupitelstva financovat jej plně z obecních prostředků.

3. Stabilita sociálně ekonomických podmínek: Týká se zejména hospodářského cyklu, ve kterém se společnost nachází, kdy v době konjunktury bývá snadnější získat podporu pro různé neziskové aktivity, než je tomu v době recese. Zároveň zde hraje roli i strukturální znevýhodnění některých regionů, kde v tzv. „kapsách chudoby“ (Mareš, 2004) dochází ke koncentraci a tudíž také obtížnější

řešitelnosti sociálních problémů včetně dezintegrace. V České republice je toto pozorovatelné zejména v Ústeckém a Moravskoslezském kraji. ■

Zdroje:

- ČÁDA, K., 2015. *Analýza sociálně vyloučených lokalit*. Praha: GAC.
- GABAL, I., 2006. *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti*. Praha: GAC.
- KRÍŽKOVÁ, M., 2012. *Analýzy mediálního zobrazení Romů v českých médiích od začátku července 2011 do konce května 2012*. Praha: Agentura pro sociální začleňování.
- MAREŠ, P., 2004. *Sociální exkluze a inkluze*. In: Sirovátka, T.: *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*. Brno: Masarykova univerzita a nakladatelství Georgetown.
- RÁKOCZYOVÁ, M.; POŘÍZKOVÁ, H., 2009. *Sociální integrace přistěhovalců*. In: Rákoczyová, M.; Trbola, R. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- SEDLÁKOVÁ, R., 2002. *Romská problematika v denním tisku*. In: Sirovátka, T. *Menšiny a marginalizované skupiny v České republice*. Brno: Masarykova univerzita a nakladatelství Barrister & Principal.
- WINKLER, J., 2014. *Organizace implementačního procesu*. Brno: Masarykova univerzita.

Nezištná pomoc sociálních pracovníků – přání, nebo realita?

V únoru 2020 odvysílala Česká televize reportáže o nevstřícnosti pracovníků úřadů práce vůči klientům. V čem spočívala nevstřícnost? Pravděpodobně ve snaze pomoci co nejmenšímu počtu potřebných lidí, což zároveň vedlo k minimalizaci výdajů úřadu na výplatu dávek sociální pomoci. Úředník za přepážkou v takové situaci řeší dvě dilemata: na jedné straně chápe klienta, který ho prosí o pomoc, na druhé straně je zde nadřizený, který hrozí, že mu odejme odměny, pokud nesplní „plán“.

Text: RSDr. Ján Mišovič, CSc., katedra charitativní práce, psychologie a etiky Teologické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích

Situace oprávněně vyvolala otázku, zda jde o obecnější jev, nebo ojedinělý exces, a současně inspirovala k „anketě“ k tomuto tématu mezi více než 20 stu-

denty Etiky sociální práce. Jejich reflexe a postřehy představovaly sondu jak do osobnosti pomáhajících profesí, tak i do oblasti sociální práce.

Inventarizace tématu nezištnosti např. naznačila, že monotematická čísla Sociální práce z roku 2017 (Sociální práce a neformální péče) a z roku 2019 (Vzdělávání v sociální práci) se sice zabývala nejrůznějšími aspekty sociální

práce a profilu sociálního pracovníka, ale nezištnost se ani v jednom z obou kontextů nevyskytovala. Poznatky z ankety však dokumentují, že nezištnost je nedílnou součástí sociální práce a projevuje se bohatostí a různorodostí, ale i určitými problémy.

Uplatňuje se rovný přístup ke všem uživatelům sociálních služeb? Teoreticky ano, v konkrétní sociální práci je to však mnohem složitější. Rozbor praktických postojů některých sociálních pracovníků, např. k bezdomovcům, ukazuje na určité jejich předsudky, zjednodušující pohledy. „Některí pomáhající pracovníci si setrvání lidí bez domova v situaci bezdomovectví vysvětlovali spíše jako jejich životní styl, který jim stačí a vyho-

vuje.¹ Podobné přístupy by bylo možné najít i ve vztahu k jiným marginalizovaným skupinám, např. zadluženým lidem, kteří si podle části sociálních pracovníků za danou situaci mohou často sami. Jiní jejich kolegové ale vědí, že i ti si zaslouží druhou šanci.

Pozitivní či negativní pohledy na klienty souvisí i s motivací věnovat se sociální práci. Poznatky ilustrují, že více než dvě pětiny sociálních pracovníků označily jako hlavní motiv pro výběr své profese snahu pomáhat lidem a prakticky třetina snahu pracovat s lidmi. Na druhé straně více než desetina si vybrala toto zaměstnání, protože hledala práci.² V okruhu studentů sociální práce UKF v Nitře mezi motivy ke studiu uvedlo 56 % dotázaných snahu, ochotu a reálnou možnost pomáhat jiným a 26 % pomáhat znevýhodněné populaci.³ Datové zdroje naznačují, že vstřícnost vůči klientům mezi sociálními pracovníky převažuje. Jedním z jejich projevů je opravdový zájem o člověka jako takového, jenž mu může dát naději, že zvedne jeho pošlapané sebevědomí, utvrdí ho v jeho lidství a připomene mu lidskou důstojnost, která mu náleží.

Přesto platí, že to, co jednomu sociálnímu pracovníkovi připadá jako běžné plnění pracovních povinností, může některý jiný vnímat jako pomoc nad rámec svých povinností.

V uplynulých měsících se rozdílné postoje pracovníků projeví např. v souvislosti se vznikem možných nálezů koronavirem v domovech pro seniory. V některých těchto zařízeních prokázali zaměstnanci obětavost a zůstávali dobrovolně s klienty v karanténě, aby nedošlo k nákaze. Několik z nich se dostalo publicity, o mnoha dalších se veřejnost nedozvěděla.

Seniory ovšem stejně jako virus ohrožovala sociální izolace. V takových situacích pomohlo např. předčítání knížek nebo darování tematicky zajímavých knih. Další drobné pozornosti, jako odnesení pohlednice na poštu, cvičení chůze s klientem, kdy není přítomen fyzioterapeut nebo pomoc při výběru jídla z jídelničky u klientky se špatným zrakem, byly aktivity, které zpříjemnily život a potěšily. Sociální pracovníci pracovali se stávajícími klienty, ale snažili se také aktivně vyhledávat další znevýhodněné osoby, které v tomto obtížném období potřebovaly podporu a pomoc. Cítilo se tedy aktivně

na všechny potřebné, tedy i ty, kteří nebyli před pandemií klienty žádné sociální služby. Nezištnost se neprojevuje jen ve velkých a mimořádných skutcích, ale i prostřednictvím drobných činů.

Jako ve všech oblastech lidské činnosti i v této sféře je důležitá osobnost pracovníka, jak je vnímavý k potřebám klientů, jaký je jeho hodnotový systém, celkový přístup k sociální práci, ale i k životu jako takovému. A tak u části sociálních pracovníků v rámci běžného provozu převládá postoj, že v některých případech je zkrátka na místě potřebnému člověku pomoci přímo, zatelefonovat na místo, kam si zatelefonovat sám neovládne, domluvit mu přímo schůzku v nějaké organizaci, zavolat k soudu a zeptat se na postup pro konkrétního člověka, přivést mu potravinovou pomoc z Charity, protože si tam sám nemá možnost dojet.

Pracovníci neziskových organizací působících v sociálně vyloučených lokalitách se snaží pravidelně apelovat alespoň na školní docházku dětí, návštěvu lékařů, klást důraz na hospodaření s penězi nebo dohlížet na to, aby rodina měla v pořádku dokumenty.

Zaměstnanci z občanských poradenských rad lidem, kteří potřebují pomoc s napsáním různých žádostí či návrhů. Pomáhají i v nečekaných situacích, za spolupráce dalších organizací.

Ovšem někteří pracovníci nepovažují takové jednání za součást osobní vybavenosti při výkonu sociální služby a pracují pouze v intencích předpisů, v takovém případě může být poskytnutí nezištné pomoci ošemetné a nemusí se protagonistovi vůbec vyplatit. Zkušenosti sociálních pracovníků ilustrují, že může jít o nadřazené či jejich kolegy, kteří svým počínáním nutí ostatní nezištné činy zamlčovat. Část sociálních pracovníků si ušetří nervy prostě tím, že o svých nezištných skutcích mlčí, protože jsou si vědomi možných problémů, které to obnáší.

Překážkou nezištné pomoci může být i doslovné uplatňování standardů kvali-

ty sociálních služeb. Původní idea, která sloužila k zavedení těchto závazných pravidel, usilovala o sjednocení nejednotné praxe a garance jisté úrovně péče o klienty, kterou bude stát finančně podporovat. Jejich praktické uplatnění se však stalo pro mnohé pracovníky noční můrou, prováží ji totiž nutnost podrobit se namátkové inspekci, která ověří, zda jsou všechny standardy správně naplňovány. V důsledku obav či strachu někteří pracovníci naprosto vypnuli své vnitřní kompas, které je často k nezištné pomoci vedly, a rozhodli se, pro dobro zařízení a vlastní klid, že veškeré dění musí být v souladu s kritérii standardů.

Je zřejmé, že čím vzdálenější je sociální pracovník od klienta v hierarchii úředníků, tím větší bude jeho moc spravovat úřad, tím větší bude jeho zodpovědnost za rozhodování, která jsou schopná ovlivnit prakticky cokoli, co spadá pod jeho působnost.

Většina sociálních pracovníků pokládá však za důležité, aby zažívala pocity štěstí a naplnění, protože jinak by je práce nemusela naplňovat, bavit a neodváděli by dobrou práci. Právě jednou z cest, jak dosáhnout pocitů štěstí, je i nezištná pomoc klientovi.

Zdá se, že hranice mezi povinností a nezištnou pomocí je velmi tenká. A záleží na člověku, jak to má nastavené. Mnozí vnímají pomoc druhému jako povinnost. Spoustu věcí, které udělají nezištně pro druhé, dělají také pro sebe, pro svůj dobrý pocit. Sociální práce je často o tom, že pomáháme lidem, kteří vidí svou situaci jinak než sociální pracovník.

Sociální práce si neklade za cíl bezmezně klienta opečovávat, ale ukázat mu, jaké jsou možnosti, a naučit ho, aby se pokoušel, jak jen to jde, řešit své starosti a problémy sám. Někdy se však i optimistickým sociálním pracovníkům může situace klientů jevit jako neřešitelná, zejména když má klient přehnané požadavky. Východiskem může být vědomí, že se člověk vždy snaží udělat maximum možného. Někdy je nutná a potřebná osobní angažovanost, hledání vždy veškerých možných řešení a postupů, odmítání poráženeckých postojů, snaha veškeré možnosti prověřit, nabídnout, zkusit. Často je to vyčerpávající, ale občas se objeví drobný posun, malý výsledek, nečekaný vývoj situace, který přináší ujištění v tom, že vynaložená práce není zbytečná. Nezištná pomoc se tak stává opakem rozbujelého individualismu, kterému postmoderní doba přeje.

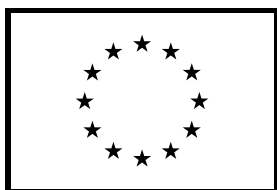
Zkušenosti ukazují, že sociální pracovníci by se neměli nezištnosti vzdávat, protože ta k jejich povolání patří, neboť kontakt s klienty by měl také ukazovat na tuto stránku jejich lidství. ■

¹ Černá, E. Z ulice do bytu. Sociální práce v procesu reintegrace bydlení. Sociologické nakladatelství. Praha. 2019, s. 91.

² Mišovič, J. Specifika terénních sociálních pracovníků z hlediska znalostí a dovedností ve světle výzkumu. Logos Polytechnikos 2, 2016, s. 197.

³ Morávková, S., Fellnerová, N., Pikna, J., Balážová, M. Mojtová, M. Vnútorňa a vonkajšia motivácia študentov UKF v Nitre k štúdiu sociálnej práce. Sociální práce/Sociálna práca 2, 2019, s. 140.

Reminiscence jako nástroj prevence sociálního vyloučení osamělých seniorů

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Text: Mgr. Eva Vostálová,
vedoucí a odborná pracovnice
– aktivity pro seniory
Centrum pro rodinu a sociální péči

Anotace: Příspěvek „Reminiscence jako nástroj prevence sociálního vyloučení osamělých seniorů“ upozorňuje na problematiku práce se vzpomínkami u seniorů. Kvalifikované využívání reminiscenční metody při poskytování služby může zabezpečit proces vzpomínání tak, aby podpořil vnímání seniorovy identity, hodnoty a vedl k lepší psychické pohodě. Příspěvek popisuje proces zavádění reminiscence do přímé práce s klienty v rámci aktivizačních služeb pro seniory v Centru pro rodinu a sociální péči v Brně (CRSP). Poukazuje na vznik nové metodiky a pracovních listů zabývajících se reminiscencí. Text se nezabývá komplexností reminiscence jako takové, jedná se především o příklad dobré praxe.

Klíčová slova: senioři, reminiscence, vzpomínání, metodika, Centrum pro rodinu a sociální péči, Reminiscenční centrum

Reminiscence neboli vzpomínání je hlasité nebo tiché vybavování událostí ze života člověka, které se uskutečňuje buď o samotě, nebo spolu s jinou osobou či skupinou. Vzpomínání má v životě člověka nezastupitelné místo. Pomáhá vytvářet duševní rovnováhu, zachovat psychickou pohodu, a to obzvláště ve stáří.¹

Základem reminiscence je rozhovor, jehož tématem mohou být různá témata dotýkající se průběhu života každého člověka, např. dětství, škola, práce, zájmy, životní okamžiky. Při reminiscenci se často využívají vhodné podněty, jako

jsou staré fotografie, dokumenty, tiskoviny, archivní hudba a filmy, nástroje a suroviny z domácnosti, doplňky.²

Metody reminiscence nejsou v prostředí české sociální práce příliš rozšířené. První kniha zabývající se reminiscencí vyšla teprve před zhruba 10 lety. Tomu odpovídá i nedostatečná informovanost jak laické, tak odborné veřejnosti. Sociální pracovníci, kteří po absolvování vysokých a vyšších odborných škol přicházejí pracovat se seniory, se tak s metodami reminiscence během studia téměř nesetkají. Je ovšem nutno podotknout, že situace se postupně zlepšuje. Objevuje se snaha o systematickou reminiscenční práci, vznikají reminiscenční místnosti, je možnost absolvovat výcvik v Reminiscenčním centru a získat kvalifikaci reminiscenčního asistenta.

Centrum pro rodinu a sociální péči v Brně (CRSP) se vzpomínání v rámci práce se seniory věnuje již několik let. Klientům je nabízena jak forma skupinová ambulantní, tak i individuální terénní.

V září roku 2018 se v CRSP rozběhl dvouletý evropský projekt s názvem „Zavedení metody reminiscence jako nástroje prevence sociálního vyloučení osamělých seniorů.“³ Jeho cílem je zavedení metody reminiscence do přímé práce s klienty – seniory. V souvislosti s tímto projektem začalo CRSP úzce spolupracovat s Reminiscenčním centrem v Praze, jehož pracovnice působí v projektu na pozici garantek a poskytly pracovnícům CRSP mnoho užitečných rad a doporučení při zavádění reminiscence a práci se seniory.

Garantky nejprve analyzovaly současný stav poskytovaných služeb (náplň, prostory, pomůcky apod.). Na základě toho doporučily pracovnícům CRSP vhodné vzdělávací aktivity a zdroje pro samostudium. Garantky také poskytovaly konzultace a umožnily pracovnícům CRSP stáž v Reminiscenčním centru.

V září 2019 začaly pracovnice CRSP vědomě zavádět reminiscenci do svých služeb. V rámci skupinových setkání se pracovnice věnovaly vzpomínání zpra-

vidla 1x–2x měsíčně a tyto aktivity byly označovány jako reminiscenční chvílky. Tyto chvílky byly vyplněny diskuzí nad tématem dle zájmu klientů (např. cestování, ruční práce, podzim aj.) Hovor byl podpořen dobovými fotografiemi, obrázky, předměty či audio nebo video ukázkami, které souvisely s tématem a přinesly je pracovnice CRSP nebo samotní klienti. Někdy pracovnice CRSP využily také reminiscenční stolní hru s názvem „Babičko, dědečku... Jak to tenkrát bylo?“, jindy zapojily rukodělnou činnost (např. výroba papírového draka). Podobné metody byly využívány i při individuální terénní práci, kdy pracovnice přicházely do domácností seniorů. V tomto případě byla možnost více se zaměřit na osobní příběh daného člověka a využít větší spektrum zdrojů pro vzpomínání, které klienti v domácnostech měli (fotografie, suvenýry z cest, nádobí, obrázky atd.).

V té době se zapojila do projektu také supervizorka, která sledovala dopad zavádění reminiscence na klienty. Probíhaly také pravidelné supervize pracovníků se záměrem sledovat kvalitu práce a zvyšovat úroveň jejich reflexe a sebereflexe celého procesu.

Na základě těchto zkušeností vznikla „Metodika zavádění reminiscence v organizaci“ a „Reminiscence portfolio – pracovní listy“. V těchto dokumentech pracovnice CRSP za dohledu garantek zpracovaly celý postup zavádění reminiscence, včetně praktických tipů. Oba dokumenty jsou umístěny na webových stránkách CRSP.

V současné době, kdy se projekt chýlí do své závěrečné fáze, jsou již dostupná data dokládající, že převážná většina klientů pravidelně zařazení reminiscence zaznamenala a hodnotí jej pozitivně. To je jak pro organizaci, tak pro pracovnice ta největší odměna.

Projekt prokázal, že využití reminiscence přispívá k větší skupinové soudržnosti, podpoře mezi lidmi navzájem a dokáže probudit zájem o druhého člověka.

Pokud máte zájem o více informací z oblasti reminiscence, navštivte:

www.reminiscencnicentrum.cz

Více informací o projektu:

www.crsp.cz

¹ Janečková, H., Vacková, M. Reminiscence: využití vzpomínek při práci se seniory. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-581-3. s. 14.

² Janečková, H., Vacková, M. Reminiscence: využití vzpomínek při práci se seniory. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-581-3. s. 14.

³ registrační číslo CZ.03.2.63/0.0/0.0/17_071/0007564

COVID střípky

Koronavirus zasahuje do života všech, na následujících řádcích bych se však ráda věnovala sociálním pracovníkům a tomu, jak ovlivnil COVID-19 jejich práci, a představila výběr pohledů a aktuálních postojů či doporučení Mezinárodní federace (dále IFSW), UNICEF a sociálních pracovníků vybraných zemí a uzavřela doporučením pro sociální pracovníky, jak o sebe pečovat (nejen) v době pandemie či její další hrozby.

Text: Ing. Petra Cibulková, šéfredaktorka

Zprávy týkající se onemocnění COVID-19 ještě stále otřásají celým světem. Ve snaze bojovat proti šíření koronaviru (COVID-19) se uzavřely národy na celém světě, přičemž sociální práce a sociální péče nebyly výjimkou. Objevovaly se následné problémy způsobené izolací v ústavní péči pro seniory, zhoršovaly se úzkosti a paranoie u osob s dlouhodobými problémy duševního zdraví; zakazovalo se rodinám pečovat o své blízké na konci života, kteří jsou v institucích poskytujících zdravotní a sociální služby; bylo nutné se vypořádávat s faktem, jak přežít a jak se izolovat od lidí, kteří nemají žádný domov; existovala rizika pro zaměstnance sociální péče, kteří často neměli odpovídající osobní ochranné vybavení ani nemohli přestat používat kontakt při komunikaci se zranitelnými lidmi. A jako vždy musela sociální práce mluvit za nejzranitelnější v naší společnosti. Nyní, více než kdy jindy, musíme převzít vedení při budování koalic, které budou sdílet a přizpůsobovat stávající odborné znalosti tak, aby řešily problémy kvality života a přežití pro ty, kteří nemají zdroje na to, aby tak učinili sami. A nyní, když se naše pozornost obrátila k životu v „novém nor-

málním“ stavu nouze, je snadné přehlednout další realitu, že lidé i nadále prožívají poruchy a krize a potřebují rutinní podpůrné služby. Dnes, kdy se na celém světě ustálilo konstatování, že se jedná o „bezprecedentní časy“, kdy se národy, společnosti, rodiny a jednotlivci musí hlouběji věnovat zdrojům a silám, jejichž existenci si zatím nemusí uvědomovat, musí sociální pracovníci hledat nové způsoby, jak tyto silné stránky podporovat a rozvíjet v sobě i v ostatních.¹

IFSW SOCIÁLNÍ PRÁCE – VÝZVY PRO PRAXI A ETIKU

Dle IFSW ovlivnily přístup k pandemii kulturní faktory jednotlivých států, předchozí zkušenosti s národními krizemi a různé přístupy národních vlád. Výsledkem je, že ačkoli všude existují úspěšné příklady boje s koronavirem, konec první vlny pandemie představuje pro sociální pracovníky v různých zemích velmi odlišné věci.

Zatímco sociální pracovníci v afrických a latinskoamerických zemích se stále

snaží minimalizovat dopad první vlny COVID-19, v Asii a Evropě chtějí stabilizovat služby a zároveň čelí možnému příchodu druhé vlny. Všichni sociální pracovníci si však dle IFSW všude na světě uvědomují, že největší hrozbou dnes nemusí být samotný virus, ale jeho širší a delší důsledky pro jednotlivce, rodiny, komunity a společnosti.

Na stránkách IFSW byly (po prvních zkušenostech z různých zemí) v době pandemie COVID-19 nejdříve nastíněny čtyři fáze reakce sociální práce na COVID-19, a to: (a) přimět vlády, aby uznaly, že je nezbytné reagovat i na měnící se sociální situaci; (b) nalézat a prosazovat způsoby, jak zachovat služby přístupné klientům i v době krizových opatření (uzavírání vstupu do objektů); (c) přizpůsobovat sociální služby požadavkům „nového světa“ a řízení etických dilemat a (d) zavést integračně transformativní praxi. Po odeznění první vlny pak na základě globálního přehledu nastínila IFSW další fázi, kterou je reorganizace služeb, jejíž potřebu vidí sociální pracovníci – ať už jsou kdekoli – ve výzvách v této oblasti, které pandemie přinesla.

Poznatky doplnila i skupina pro výzkum etiky v sociální práci, která ve spolupráci s Etickou komisí IFSW obratem realizovala mezinárodní studii² o etických výzvách, jimž čelí sociální pracovníci během pandemie COVID-19. Ve výzkumu, který byl zahájen online v dubnu 2020, odpovědělo 607 sociálních pracovníků z 54 zemí, a vyhodnocen a zveřejněn byl již 2. července. Sarah Banks (jedna z autorů studie) v této zprávě mimo jiné uvedla, že: „*Tento výzkum odhalil některá hluboká etická dilemata, jimž čelí sociální pracovníci v praxi v pandemických podmínkách. Zpráva uvádí podrobnosti o těchto etických výzvách a doporučení pro zlepšení podmínek pro podporu etické praxe v sociální práci.*“

Doporučení politiků a praxe pro zajištění lepších podmínek pro etickou praxi v sociální práci během pandemických a krizových podmínek jsou určena sociálním pracovníkům, jejich zaměstnavatelům, jejich vnitrostátním a mezinárodním sdružením a vládám.

Sociální pracovníci: (a) stojí před úkolem přehodnotit, jak uplatňovat profesní

¹ <https://academic.oup.com/bjsw/article/50/3/637/5826379>

² <https://www.ifsw.org/wp-content/uploads/2020/07/2020-06-30-Ethical-Challenges-Covid19-FINAL.pdf>

hodnoty a zásady v nových souvislostech; (b) zapojit se do etického jednání s kolegy; (c) musí si uvědomovat dopady vyčerpání a emocí na jejich schopnost plně vidět etické důsledky prožívaných situací a jednat s lidmi s respektem, empatií a soucitem; (d) upozornit zaměstnavatele, profesní sdružení a tvůrce politik na vážné škody a nerovnosti, se kterými se lidé setkávají během pandemie, stejně tak jako i na obtíže při poskytování služeb sociální práce a návrhy na jejich zlepšení.

Zaměstnavatelé by měli: (a) zajistit, aby byli všichni sociální pracovníci i studenti na stážích podporováni prostřednictvím pravidelné supervize a týmových setkání; (b) napomáhat a vést pracovníky první linie, aby pracovali bezpečně a eticky; (c) sledovat úroveň stresu mezi zaměstnanci; (d) zajistit odpovídající odpočinek a zotavení; (e) zajistit nezbytná hygienická a bezpečnostní opatření a upozorňovat na mezery v sociálních systémech a na potřebu zlepšení.

Vnitrostátní a mezinárodní sdružení sociálních pracovníků (včetně IFSW) mají klíčovou úlohu: (a) ve zdůrazňování systémových faktorů ohrožujících některé populace a zásadní roli v síti sociálního zabezpečení; (b) v zintenzivnění úsilí o shromažďování důkazů o podmínkách pro sociální pracovníky a uživatele služeb; (c) důrazně prosazovat u zaměstnavatele a vlády, aby uznávali role sociální práce a poskytovali lepší pokyny pro údržbu služeb a (d) dále rozvíjet etické vedení sociálních pracovníků a zaměstnavatelů stejně jako prostor pro vzájemnou podporu a učení se o etických dilematech v praxi.

Vlády musí: (a) uznat úlohu sociálních pracovníků při poskytování a podpoře sociální a komunitní péče během pandemie; (b) uznat sociální pracovníky jako klíčové; (c) zajistit poskytování nezbytných hygienických a ochranných zdrojů; (d) vydat jasné pokyny, jak udržovat služby sociální práce během pandemie; (e) udržovat služby otevřené a zároveň co nejefektivněji a nejbezpečněji fungující.

Zkušenosti italských sociálních pracovníků ukazují, že v důsledku pandemie museli hledat jiné formy a způsoby práce, které jsou více flexibilní. Se stále se měnící situací však narůstají nároky na jejich práci. Zásadní otázkou je, zda bude při očekávaném počtu lidí, kteří se budou v důsledku COVID-19 potýkat se ztrátou zaměstnání a peněz, dostatek sociálních pracovníků, kteří by zvýšené požadavky zvládali.

Na Islandu jeden sociální pracovník připodobnil pandemii COVID-19 k finanční krizi v letech 2008–2011. Podle něj ačkoli

vláda poskytovala podporu po několik měsíců, finanční pomoc s postupem času klesá. Lidé jsou však oproti roku 2008 více zranitelní a nevědí, co dělat. Během finanční krize byli naštvaní, měli koho vinit, nyní nemají koho. Jsou izolovaní, obávají se, že onemocní, a bojí se, co přinese budoucnost. Podle islandského sociálního pracovníka je obtížnější pracovat s lidmi, kteří se celou dobu bojí a jsou velmi osamělí, protože takoví lidé nechtějí komunikovat, nechtějí žádný sociální kontakt, uzavřou se do sebe.

V asijských zemích, kde bylo první ohnisko koronaviru, postupně otevírají sociální infrastrukturu, což je ovšem doprovázeno obavami z nových ohnisek. Lidé včetně sociálních pracovníků jsou v Asii stále ostražití. Dle Daegu Association of Social Workers zůstávají komunitní centra pro seniory a osoby s nízkými příjmy a další sociální zařízení uzavřena. Sociální pracovníci poskytují mobilní služby v komunitách, aby zajišťovali každodenní potřeby lidí.

Je zřejmé, že poptávka po práci sociálních pracovníků poroste, avšak v důsledku klesajících zdrojů (finančních i interních) bude dle IFSW růst i tlak na tuto profesi. Nicméně se sociální pracovníci po celém světě shodují, že najdou cestu, protože to je to, co sociální pracovníci dělají.

V důsledku pandemie se také ukazuje, že je důležité podporovat komunitní sociální práci, která byla od 80. let 20. století nahrazována soustředěním se na krátkodobou práci s jednotlivci. Komunitní práce by mohla pomoci nejen při snižování dopadů pandemie, ale také při řešení budoucích výzev.

UNICEF – RIZIKOVÉ FAKTORY PRAXE V DOBĚ COVID-19

UNICEF se soustřeďuje nejen na sociální pracovníky, ale na všechny pracovníky v sociálních službách a na stránkách vydaného materiálu konstatuje, že pro zmírnění škodlivých účinků pandemie COVID-19 je nezbytná dobře podporovaná, vhodně vybavená, zmocněná a chráněná pracovní síla v sociálních službách. Pracovníci sociálních služeb mohou stavět na svých stávajících silných vazbách na děti, rodiny a komunity, aby rychle reagovali účinnými způsoby. K tomu však musí zůstat v bezpečí a zdraví. Účelem dokumentu je poskytnout vodítko, jak podporovat pracovníky v sociálních službách a zmocnit je, aby během pandemie COVID-19 bezpečně sloužili dětem, rodinám a komunitám. Návod je určen vládám, nevládním organizacím, pracovníkům sociálních služeb a jejich nadřízeným. Mimo jiné uvádí

faktory, které je třeba vzít v úvahu při jakémkoli procesu hodnocení rizik a které by měly zahrnovat:

a) *Riziko expozice viru COVID-19 v místním kontextu:*

- Rizikové faktory týkající se komunity jako celku: Jaká je aktuální míra výskytu a šíření viru? Do jaké míry již virus obíhal? Jaké systémy jsou zavedeny pro kontrolu viru? Jaká je místní úroveň dohledu a detekce? Jaké systémy existují pro izolaci a karanténu známých případů viru a podezřelých případů? Existují systémy pro trasování?
- Rizikové faktory týkající se konkrétního klienta a jeho domácnosti: Vyskytl se v domácnosti potvrzený případ COVID-19? Byl člen domácnosti vystaven COVID-19 prostřednictvím služeb, nebo v komunitě?
- Rizikové faktory týkající se dopravních prostředků: Mohou zaměstnanci využívat soukromou dopravu? Musí se dostat ke klientovi v rizikové veřejné dopravě?
- Rizikové faktory týkající se jednotlivého pracovníka: Představuje jednotlivce riziko pro ostatní? Jedná se o jednotlivce, který již pracoval v úzkém kontaktu s veřejností (např. komunitní pracovník sociální služby v místech s potvrzenými případy COVID-19, sociální pracovník v zařízení s potvrzenými případy COVID-19)? Vykazovali příznaky viru?

b) *Jaká je míra zranitelnosti pracovníka sociálních služeb, klienta nebo populace vůči závažným příznakům nebo vyššímu riziku úmrtí v důsledku viru:*

- Bude zásah sociální služby představovat zvláštní riziko z důvodu zranitelnosti pracovníka, klientů nebo komunity?
- Mezi ty, u nichž se již zjistilo, že jsou více ohroženi, patří například: starší lidé a lidé s komorbiditami, jako jsou kardiovaskulární onemocnění nebo diabetes mellitus.

c) *Typy prostředí, ve kterých populace žije, z hlediska:*

- hustoty obyvatelstva;
- schopnosti se fyzicky distancovat a
- rizika rychlého šíření viru (např. pro jednotlivce nebo skupiny žijící v uzavřených prostředích; institucích; osídlených s nízkým příjmem, se špatnými životními podmínkami a / nebo táborech).

d) *Proveditelnost zachování ochrany zaměstnanců:*

- Dostupnost, náklady a kvalita jakéhokoli osobního ochranného opatření.
- Možnost dodržování odpovídajících hygienických opatření.

e) *Dostupnost testování:*

- Jaká je testovací kapacita v tomto prostředí / komunitě? Budou mít pracovníci, kteří byli vystaveni riziku, přístup k odpovídajícímu testování COVID-19?
- Měly by být brány v úvahu osobní životní podmínky a volby pracovníků sociálních služeb. Mají například členy rodiny / domácnosti, kteří jsou zvláště ohroženi COVID-19?
- Všichni pracovníci by měli mít právo odhlásit se z poskytování vysoce rizikových služeb, zejména tam, kde nejsou k dispozici osobní ochranné prostředky a hygienické výrobky.

SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK – PÉČE O SEBE

Další v mnohých dokumentech zmiňovanou výzvou je sociálními pracovníky dosud podceňovaná a zanedbávaná péče o sebe samé, resp. umění sebepéče, zejména v době COVID-19, kdy sociální pracovníci čelí úzkostlivým klientům, narůstajícím pracovním nárokům a náročným rozhodnutím, která zahrnují bezpečí klientů, ale také jich samotných. Jednoduše řečeno, profese sociální práce, jak ji známe, se mění exponenciálně. A protože pandemie COVID-19 postihuje bez diskriminace všechny, klienty i odborníky v sociální práci, je vzhledem k rostoucím pracovním nárokům a stresu nezbytné, aby sociální pracovníci napříč všemi pracovišti praktikovali profesionální a osobní péči o sebe. Dokonce pro poskytování empatické, kompetentní a etické praxe v sociální práci je zapojení do profesionální péče o sebe zásadní součástí a stává se profesní a etickou povinností sociálních pracovníků. Být sociálním pracovní-

kem s sebou nese mnoho skrytých každodenních tlaků, které člověk v rámci profese musí vydržet každý den. Někdy se můžete sami sebe zeptat: „Mohu si pomoci?“, „Mohu si dovolit, abych o sobě přemýšlel/a?“, „Mé povolání je pomáhat druhým, což znamená, že jsem povinen/povinna profesionálně sloužit. Mohu přitom myslet na sebe?“ a „Je čas to vůbec udělat?“ Zformulování těchto myšlenek často přináší pocit, že jsme sobectví, být odhodlaný pomáhat druhým a zároveň být sobecký je považováno za rozpor. Nemůžeme si přece dovolit setrvávat v sobectví. V takovém případě se nadechněte a řekněte si: „Je v pořádku starat se o sebe.“ Je to nejen důležité pro vás, ale bude to také přínosem pro vaše klienty.

Alexandrya Blackmon a Terricka Hardy nabízejí několik strategií při péči o sebe, které mohou sociální pracovníci využívat uvnitř i vně pracoviště:

- Když se praxe pro vás stává těžko zvládnutelnou, pamatujte na to, že máte plné právo být k sobě upřímní a příznějte si to. Jste člověk, a i vy máte omezené možnosti.
- Stanovte si hranice. Stanovení a udržování hranic mezi domovem a pracovištěm je efektivní strategií péče o sebe.
- Soustřeďte se na dech. Dýchání je způsob, jak dosáhnout ukotvení. Zhluboka se nadechněte: při nádechu počítejte do 10 a poté vydechněte a zároveň počítejte do 10. Měli byste vidět, jak se vaše bránice rozpíná a stahuje. Opakujte ještě dvakrát.
- Udělejte si pět minut na to, abyste se prošli na čerstvém vzduchu nebo ale-

spoň projděte několikrát chodbou tam a zpět.

- Používejte pozitivní slova potvrzení, např. „Jsem ... a mohu ...“.
- Zaveďte si pracovní deník pro přehled úkolů, stanovení jejich priority a kontroly plnění. Využijte technologické aplikace nebo pero a papír.
- Cvičte kupř. jógu.
- Procvičujte meditaci.
- Vytvořte si podpůrnou skupinu, ať už jde o blízké přátele, kolegy, nebo členy rodiny.
- Neukrajujte čas ze svých volnočasových aktivit, věnujte se svým koníčkům, poslouchejte hudbu, čtěte si, sportujte apod.
- Využijte svou spiritualitu.
- V případě potřeby plačte. Je v pořádku plakat!
- Smějte se. Kdy jste se naposledy smál/a? Čtení humorných knih, sledování komediálních filmů nebo stand-up show a čas na vtipkování s ostatními vám může pomoci zmírnit stres.³

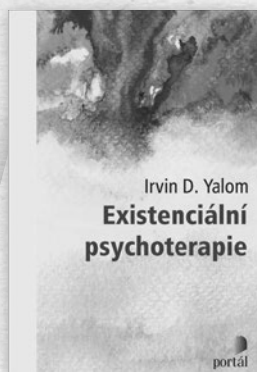
Mezi obecná pravidla péče o sebe patří: zdravý spánek, odpočinek, správná životospráva, pohybové aktivity, péče o duši – sebepoznání, sebereflexe, sebe-realizace, hospodaření s časem a umění říci NE.

Pokud si řeknete, že na péči o sebe nemáte čas nebo ji nepotřebujete, je to známka toho, že je třeba začít. ■

³ The Art of Self-Care for Social Workers, <http://www.socialworkblog.org/practice-and-professional-development/2020/04/the-art-of-self-care-for-social-workers/>.

INZERCE

Novinky z Portálu

KNIHKUPECTVÍ PORTÁL:
Praha 1, Jindřišská 30 / Praha 8, Klapková 2

obchod.portal.cz

portál

Pojetí odborných stáží jako rozvojové formy vzdělávání v sociálních službách

Stále se opakujícím požadavkem na vzdělávání v sociálních službách bylo, je a bude propojení s praxí. Pokud si může účastník vyzkoušet nabyté vědomosti a dovednosti také prakticky, vždy si je zafixuje a následně využije při své další práci. V našem Domově nabízíme odborné stáže tak, aby bylo vzdělávání zajímavé a pracovníci jej aktivně vyhledávali, aby vycházelo z potřeb praxe a aby poskytlo možnosti v jejich profilaci a s tím spojenou profesionalizaci pracovníka v sociálních službách.

Text: Mgr. Dana Pátková, ředitelka
Domova pro seniory Radkova Lhota

Odborná stáž pořádaná v našem Domově je nedílnou součástí sociální práce, zprostředkuje stážistům zkušenost s výkonem sociální práce a umožní jim získat profesní identitu. Podstatou odborné stáže je přesnější zacílení kvalifikačních požadavků, které pomáhají zajistit zvýšení prestiže a zájmu o práci v sociálních službách a které jsou také více zaměřeny na specifické potřeby klientů. Odborné stáže v sociálních službách považujeme za kvalitní nástroj dalšího vzdělávání podle zákona č. 108/2006 Sb. ve znění pozdějších předpisů.

V našem Domově vycházíme z principu individualizovaného přístupu ke stážistům, který dále podpoří jejich osobnostní zrání a profesní růst, partnerství a aktivní spolupráci zúčastněných stran. Zakládáme si na vzájemném hodnocení zúčastněných stran, kdy stáž je systematicky plánována, koordinována a hodnocena na základě plnění úkolů, kterými stážisté prokazují dosažení svých vzdělávacích cílů.

Naším prvním cílem je podpora odborné způsobilosti stážistů a rozvíjení jejich kompetencí k výkonu sociální práce v příslušných typech institucí a v organizacích, které poskytují sociální služby. Druhým cí-

lem je vedení stážistů k reflexi zkušeností z odborné stáže a sebereflexi, aby si byli vědomi sebe jako nástroje sociální práce. Stážisté k reflexi a sebereflexi aktivně používají teoretické poznatky, metody a etické standardy sociální práce. Třetím cílem je motivace stážistů k hledání a nalézání profesní identity a identifikaci svých silných a slabých stránek.

Předpokládáme dobré znalosti u našich stážistů, jako je znalost Etického kodexu sociálních pracovníků, znalost metod a technik sociální práce. Dále předpokládáme, že rozumí strukturu organizace, jejím hodnotám, posláním, cílům a použitým metodám sociální práce.

Dalším předpokladem jsou dovednosti stážistů ve vztahu ke klientovi, kdy dodrží Etický kodex sociálních pracovníků, mají schopnost kritického myšlení a aplikují metody a techniky sociální práce. Při praxi rozvíjejí účinnou komunikaci s klienty, získávají potřebné informace a dále je využívají ve prospěch klientů. Dále rozeznávají rizikové faktory svého působení a stanovují meze své podpory. Orientují se vždy na potřeby klientů, vytvoří individuální plán ve spolupráci s klientem, zvolí vhodný způsob sociální intervence, a to na základě akceptace a vzájemné spolupráce klienta. Následně umí vést základní osobní dokumentaci o klientovi.

Ve vztahu k organizaci očekáváme, že se stážisté aktivně zapojují do práce týmu a rozumí své roli na pracovišti. Orientují se v činnosti a rozumí hodnotám a cílům organizace, orientují se ve vnitřních pravidlech organizace, dodržují je a přispívají k rozvoji organizace.

Ve vztahu k sobě je důležité, že dále pak dokážou pracovat na svém odborném růstu prostřednictvím zpětných vazeb, hodnocení, reflexe, sebereflexe a sebevzdělávání. Následně pak jsou stážisté schopni dokladovat a prezentovat svoji práci. Umí hodnotit svoji činnost a činnost ostatních v sociálních službách.

Odborné stáže v naší organizaci vede ředitelkou pověřený odborný pracovník, který má vlastní zkušenost s výkonem poskytování sociální práce a dobře se orientuje v legislativě. K realizaci partnerství a aktivní spolupráci v konání odborných stáží je u nás doporučeno využití dvoustranného kontraktu s vymezením podmínek spolupráce. Ve smlouvě o zajištění stáže ošetřujeme také povinnosti stážisty a povinnosti pracoviště v souvislosti s nakládáním s důvěrnými údaji, mlčenlivostí, bezpečností práce a požární ochranou.

Po absolvování stáže pověřený odborný pracovník zhodnotí průběh stáže, zvláště pak přístupy stážisty ke klientům a k ostatním zaměstnancům organizace a následně vystaví stážistovi osvědčení o absolvování odborné stáže. Na závěr je proveden přátelský rozhovor stážisty s ředitelkou Domova tak, aby byl dán prostor stážistovi k vyjádření jak k pozitivním postřehům z praxe, tak negativním, které jsou následně odstraněny a posouvají organizaci dále ve zvyšování kvality poskytované péče. ■

INZERCE

Mezinárodní konference dlouhodobé péče

Každoročně v září se v polské Toruni pořádá Mezinárodní konference dlouhodobé péče, která je organizována pro profesionály pracující s chronicky nemocnými, zdravotně postiženými a závislími pacienty.

Tato událost se datuje již od roku 1998, kdy se v Polsku začal tvořit nový celistvý systém zdravotní péče zaměřený na dlouhodobou péči a bylo nutné pojmenovat a zaměřit se na hlavní problémy tohoto sektoru. Za tu dobu se z této akce stala jedna z nevýznamnějších v celé Evro-

pě a její náplň zasahuje a ovlivňuje péči v zařízeních po celém světě. Témata, která řeší pracovníci mezinárodní sociální sféry, institucí a zdravotnických zařízení, ale i vědci a politici, hledají odpovědi na otázky, které trápí sektor dlouhodobé péče a diskuze, workshopy, ale i praktické ukázky řešení některých činností dávají možnost výměny zkušeností napříč celou Evropou i světem.

Bohužel, letošní rok ovlivněný pandemií spojenou s Covid-19 neumožnil konání Mezinárodní konference dlouhodo-

bé péče a tak byl její termín posunut na 21.–24. září 2021. Dá se předpokládat, že i její téma bude navazovat na řešení této nové a nepředvídatelné situace, která zasáhla celou sociální sféru a jejíž dopady bude systém dlouhodobé péče pocítovat ještě hodně dlouho. Po celou dobu existence konference jsou hlavními partnery Polská gerontologická asociace a společnost s globální působností TZMO SA, výrobce inkontinenčních pomůcek Seni a ošetřující kosmetiky Seni care dostupných i na českém trhu. ■

Život s riziky v sociálních službách

Riziko patří do života každého člověka a je tedy nedílnou součástí života klientů v sociálních službách. Při jejich poskytování však můžeme mít tendenci předcházet rizikovým situacím a zavádět nespočet preventivních opatření, která vedou k eliminaci všech potenciálních ohrožení. Pokud odstraníme všechny překážky a bariéry v životech klientů, může to paradoxně směřovat k vytvoření antiseptického prostředí, v němž není možné vést kvalitní život a klientům je znemožněn osobnostní růst. Jak nastavovat opatření předcházející nebezpečí, abychom zároveň příliš nezasahovali do schopností klienta? Odpověď na tuto otázku objasníme v následujícím textu.

Text: Mgr. Michaela Veselá,
lektorka Institutu vzdělávání APSS ČR,
Bc. Petra Křížová, DiS.,
sociální pracovníce,
Centrum pobytových a terénních
sociálních služeb Zbůch

PŘÍNOS RIZIK V NAŠEM ŽIVOTĚ

Každou situaci a každé rozhodování můžeme v důsledku vnímat jako riziko, protože ne vždy známe dopady, které naše rozhodování bude mít. Můžeme pouze předpokládat lepší či horší výsledek a spoléhat se na to, že jsme zvolili správnou cestu. Prostřednictvím rozhodnutí v daných situacích se učíme a tento proces je celoživotní náplní našeho života. Některá naše rozhodnutí mohou vést k rizikové situaci, kterou následně nemůžeme nebo neumíme zvládnout, některá nás mohou dokonce ohrozit na zdraví či životě. Ať už situace má, či nemá negativní dopady, vždy je příležitostí nejen k učení, ale i k sebepoznání, posílení rozhodovacích schopností a prosazení vlastní vůle. Možnost rozhodování má v našem životě významnou roli, díky níž můžeme vnímat smysl našeho bytí v tomto světě, můžeme konfrontovat naše životní očekávání s realitou, můžeme také vymezit vůči druhým lidem a vnímat sebe sama jako jedinečnou bytost. To vše nás vede k vnímání svého života a posuzování, zda je, či není kvalitní. Na tom nic nemění ani fakt, zda jsme klientem sociální služby.

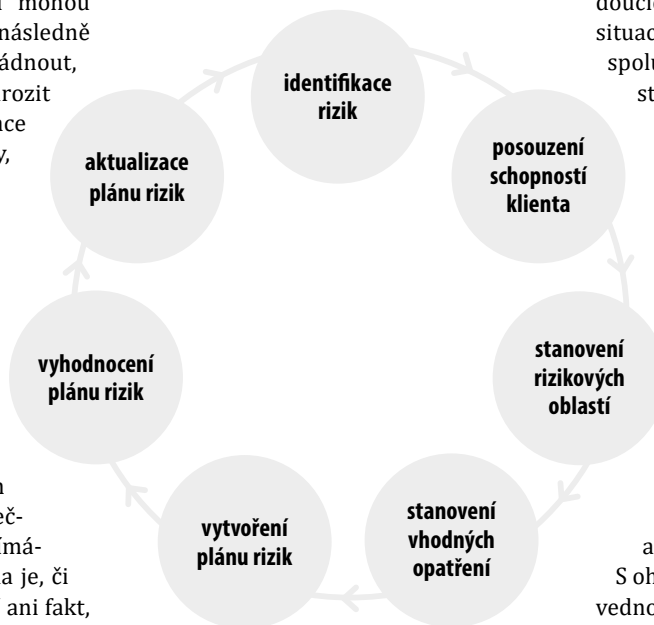
PŘIMĚŘENÉ A NEPŘIMĚŘENÉ RIZIKO

U klientů sociální služby však musíme předpokládat, že mohou být zranitelnější než druzí lidé. Nemusí mít dostatečné kompetence pro posouzení dané situace, mohou být dezorientovaní, nemusí mít sílu prosadit svou vůli či nevědí, co mají v rozhodný okamžik dělat. Oprávněně

mohou vnímat riziko s obavami a nejistotou, která je nad míru ohrožuje, navíc mohou ohrožovat i druhé lidi ze svého okolí. Proto potřebují nalézt oporu především v personálu sociální služby, který umí rozlišit možná nebezpečí a správně danou situaci vyhodnotit buď jako přiměřené, či nepřiměřené riziko.

IDENTIFIKACE RIZIK KLIENTA SOCIÁLNÍ SLUŽBY

Pestrost druhů poskytovaných sociálních služeb spolu se specifiky cílových skupin nám do sociální práce přináší nespočet situací, ve kterých se klienti mohou ocitnout. Identifikace rizik je tedy

základním předpokladem pro následnou sociální práci. Mezi nejčastější rizika, která jsou v sociálních službách mapována, patří rizika ohrožující zdraví či život. Mohou se týkat významné části pravidelných denních aktivit klienta v dané sociální službě. Neméně důležitá jsou rizika spojená s možným ohrožením na majetku či újmou na lidské důstojnosti klienta či

druhých lidí. Rizika často vycházejí z nepříznivé sociální situace klienta či z jeho dosavadního stylu života. Při identifikaci proto musíme nutně vycházet z individuálních schopností a dovedností každého klienta.

Dvěma hlavními kritérii při identifikaci rizik a jejich důležitosti pro daného klienta je pravděpodobnost naplnění rizika a hrozící následky. Podstatné je rovněž uvědomění si, koho riziko ohrožuje, zda má riziko i pozitivní přínos pro klienta a zda si klient uvědomuje možnost vzniku rizika a s ním spojené i možné následky. Získání těchto indicií nás dále vede k sestavení konkrétního postupu práce s rizikovými situacemi.

PROCES PLÁNOVÁNÍ RIZIKOVÝCH SITUACÍ

S ohledem na skutečnost, že většina klientů využívá sociální službu dlouhodobě, je přirozené vnímat práci s riziky jako proces (obdobně jako individuální plánování), který si můžeme představit následujícím způsobem:

Diagram ukazuje posloupnost kroků vedoucích k aktivnímu přístupu k rizikovým situacím u konkrétního klienta, který se spolu s pracovníkem spolupodílí na sestavování nejen plánu rizik, ale i jeho realizaci a vyhodnocování. Vyhodnocování a aktualizace plánu rizik se musí stát nedílnou součástí práce s riziky. Pravidelným vyhodnocováním se ujistíme, zda nastavené postupy byly zvoleny správně, nebo nesprávně. Pokud zjistíme, že vybrané postupy nebyly funkční, je potřeba hledat nové možnosti řešení rizika a opakovat nácvik dané rizikové situace. Vyhodnocování je také důležité z důvodu toho, že klientovy schopnosti a dovednosti se mohou v čase měnit. S ohledem na klientovy schopnosti a dovednosti v oblasti řešení rizikových situací je přínosné zapojit do procesu další osoby z klientovy blízkosti (například rodinné příslušníky, zákonné zástupce, opatrovníky či další blízké osoby).

SPOLUPRÁCE S RODINOU, OPATROVNÍKY A BLÍZKÝMI OSOBAMI KLIENTA SOCIÁLNÍ SLUŽBY

Nedílnou součástí poskytování sociální služby musí být vždy i spolupráce s blízkými osobami klienta sociální služby. Při

PŘIMĚŘENÉ RIZIKO

Představuje situace, které jsou běžné pro kteréhokoliv člověka. Je důležité, aby klient měl potřebné schopnosti pro posouzení dopadů dané situace a mohl ji zvládnout realizovat vlastními silami, případně s nízkou podporou. Důležitou roli v těchto případech hraje i předchozí klientova zkušenost.

procesu práce s riziky je zapojení rodinných příslušníků či opatrovníků častá praxe. Přestože je taková spolupráce žádoucí, může s sebou přinést i negativní vlivy, které mohou následný proces práce s riziky zkomplikovat. Pro rodinné příslušníky může být náročné pochopit, že úkolem sociální práce je posílení schopností klienta v takové míře, aby mohl žít svůj život co nejsamostatněji, tzn. s přiměřeným rizikem. Vymezení hranic potřebné podpory samotnému klientovi a ponechání možnosti se samostatně rozhodovat, je blízkými osobami, zejména pak rodiči klienta, často považováno za riziko, které mnohdy nechťejí připustit. Ochranné

NEPŘIMĚŘENÉ RIZIKO

Představuje situace, které mohou vážně ohrozit zdraví, život nebo majetek klienta. Zároveň je velmi důležité zohlednit, zda má klient potřebné schopnosti a dovednosti k tomu, aby situaci posoudil a bezpečně ji zvládl. I v těchto případech je důležitá předchozí klientova zkušenost.

(kdy je cílem snížení rizika na přijatelnou, požadovanou úroveň). Dalšími přístupy mohou být vyhnout se riziku (přijatelné v situacích, kdy je riziko kritické a není možné využít jinou metodu) a transfer rizika (lze použít v situacích, kdy je zodpovědnost za rizika přenesena na silnější nebo zkušenější osobu).

Nástrojů, které můžeme v práci s riziky využít, je mnoho, pro inspiraci zde uvedeme pouze nejčastěji využívané, jako je např. nácvik dovedností, který je zpravidla rozdělen do postupných kroků na základě individuálních schopností klienta. Preventivní programy jsou vhodné pro získání potřebných znalostí v dané oblasti

Garantem práce s riziky by měl být vždy sociální pracovník, který prokazuje rozmanité odborné schopnosti. Měl by umět edukovat ostatní pracovníky sociální služby, především v oblasti lidských práv, a tedy i práv na život s přiměřeným rizikem.

tendence některých rodičů, ale i opatrovníků vedou k přenosu strachu na klienta a zvyšování jeho nejistoty ve své schopnosti. Podpora ze strany pracovníků musí být v těchto případech nabídnuta ve formě intenzivní komunikace spojené s prezentací konkrétních postupů, včetně vyhodnocení rizik spojených s konkrétními situacemi, ve kterých je žádoucí, aby se klient rozhodoval sám.

STANOVENÍ VHODNÝCH OPATŘENÍ

Zvolit vhodnou metodu, která povede ke zvládnutí rizika, je hlavním úkolem pracovníka sociální služby. Vychází ze škály základních přístupů, mezi které nejčastěji řadíme ignorování rizika (případy, kdy si klient ani pracovník riziko nepřipouštějí a nemají snahu provést alespoň identifikaci rizik), akceptaci rizika (v situacích neohrožujících klienta, kdy je dopad rizika zanedbatelný) a redukci rizika

s cílem zvýšit povědomí klienta, posílení jeho orientace a uvědomění si možných následků situace. Mezi dalšími jsou programy výchovného charakteru (slouží k posílení sebedůvěry klienta a vedou ke změně postojů a chování), ilustrační programy (audiozáznamy, PC hry, přehrávání scének, ilustrované materiály atd.) či exkurze (pro získání většího přehledu a ujasnění představ klienta). K výše uvedenému přehledu je nutné uvést, že v procesu plánování je v některých situacích vhodné rozfázování postupu na dílčí části řešení rizika. Všechny metody a nástroje jsou součástí plánu rizik a lze je libovolně kombinovat v návaznosti na dílčí stanovené kroky.

PLÁN RIZIK SOUČÁSTÍ KAŽDODENNÍ PRAXE

Rizikový plán klienta je „živým dokumentem“, se kterým pracuje celý multi-

disciplinární tým sociální služby společně s klientem. Rizikový plán musí být tedy vždy tvořen klientovi „na míru“. Základem takového plánu je definování nebezpečných situací, se kterými se klient může setkat, a stanovení míry jejich rizika. Stejně tak je nutné zaznamenat předchozí události i s jejich následky a vnímat pozitivní přínosy daných situací pro samotného klienta, která mohou vést k jeho osobnostnímu růstu. Správná identifikace spolu s popisem dílčích kroků a zvolených metod vede zpravidla k dobré praxi při řešení rizikových situací.

Garantem práce s riziky by měl být vždy sociální pracovník, který prokazuje rozmanité odborné schopnosti. Měl by umět edukovat ostatní pracovníky sociální služby, především v oblasti lidských práv, a tedy i práv na život s přiměřeným rizikem. Musí umět rozpoznat eventuální nebezpečné situace, které mohou nastat u jednotlivých klientů, a vnášet individuální pohled na schopnosti a dovednosti jednotlivých klientů. Se všemi zainteresovanými stranami dokáže efektivně komunikovat, zejména při zavádění změn v životě klienta. Metodicky vede ostatní pracovníky při zpracování plánu práce s riziky, dohlíží na jeho plnění, vyhodnocování a revizi a také přináší nové metody a postupy při nácviku rizikových situací. V jeho kompetenci je také implementování případných změn v postupech do vnitřní dokumentace sociální služby, popř. organizace.

ZÁVĚREM

Práce s riziky může být za určitých okolností, zejména při absenci zkušeností pracovníka, vnímána jako problematická. Podobně jako individuální plánování však jak pracovníkovi, tak i klientovi přináší větší míru jistoty a bezpečí. Rizika nelze ze života klientů sociálních služeb plně odstranit, naopak je nutné klientům umožnit projít situací a získat nové zkušenosti. Otevřeným přístupem při práci s riziky se nutně zvyšují i nároky na odpovědnost pracovníků a na zvyšování jejich profesionálních kompetencí, zároveň však významnou měrou zvýšíme i samotnou kvalitu životů klientů a s ní úzce spojené vnímání kvality sociální služby.

V článku byly použity texty z publikace *Role sociálního pracovníka ve vybraných tématech sociálních služeb*, kterou vydala Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR jako jednu z klíčových aktivit projektu SOCIÁLNÍ SLUŽBY ODBORNĚ.

Etický kodex jako profesní výzva v osobní asistenci

Ve své každodenní praxi jsou většinou osobní asistenti konfrontováni s konkrétními etickými otázkami. Jejich uvědomění si, hledání odpovědí na tyto otázky a přemýšlení o nich, však vyžaduje potřebnou péči a čas. Cílem tohoto článku je zkoumání vlivu míry obeznamenosti pracovníků v sociálních službách, konkrétně osobních asistentů, s etickým kodexem. Jaká je využitelnost etického kodexu při řešení etických dilemat, ve vztahu k výkonu dané profese?

Text: Lukáš Stárek,
Univerzita Jana Amose Komenského
Praha s. r. o.,
Katedra speciální pedagogiky

Samotné téma etiky v sociální profesi není v poslední dekádě oblastí, které by nebyla věnována pozornost. Problematikou rezonuje jak u odborníků z domácího prostředí, tak i ze zahraničí. Stěžejním objektem bývá klient/uživatel, který je v předmětu sociální práce vnímán jako jedinec, který potřebuje určitou formu a míru pomoci či podpory. „...cílem sociální práce je zejména podpořit schopnost klienta řešit situaci, ve které se nachází, přijmout a pracovat s problémy, jež ho obklopují, a v daném problému se vyvíjet a pracovat na zlepšení současného stavu...“ (Gulová, 2011: 30) Chceme tedy téma sociální práce, z pohledu profesionality, posunout dále a v rámci tohoto směru je nutná systematická podpora samotných aktérů sociální práce, tedy osob, které nabízejí či chtějí pomáhat a podporovat z pozice profesionálů.

Sociální práce a etika mají společnou problematiku. Etika klade obecný nárok na to, aby jednání člověka bylo v souladu se společností. Sociální práce jako profesní disciplína reflektuje konkrétní požadavky společensky utvářené zakázky. „Oba tyto rozměry etiky pro sociální práci vychází z jednoho takzvaného společenského étosu. Jejich střet, rozumějme střet obecného požadavku na kvalitu jednání a požadavku plnění společenské zakázky skrze profesi sociální práce, stojí v základu problému, který se dotýká i toho posledního sociálního pracovníka.“ (Fischer, 2008:9)

Poskytovatelé sociální služby, s ohledem na naše výzkumné zaměření se jedná o služby osobní asistence, se zabývají důležitými úkoly týkajícími se každodenní kvality péče. Jedná se například o zvyšování kvality poskytované služby, řešení etických dilemat, dodržování předpisů a interních směrnic, zvýšení odpověd-

nosti osobních asistentů ve vztahu k vykonávané činnosti. Je to vývoj ve složení obyvatelstva, který směřuje ke změnám ve znacích žadatelů o péči a ke změnám v poptávce po péči. Jedná se zejména o nárůst počtu seniorů a snahu o zajištění optimální péče pro osoby s postižením. Ve své každodenní praxi jsou většinou osobní asistenti konfrontováni s konkrétními etickými otázkami. Jejich uvědomění si a hledání odpovědí na tyto otázky a přemýšlení o nich však vyžaduje potřebnou péči a čas. Čas pro reflexi vlastního jednání vyžaduje míru pozornosti, kterou si osobní asistenti často „nemohou dovolit“. Důležitost etiky a jejího vlivu může tak být bagatelizována.

Poskytovatelé sociální služby, s ohledem na naše výzkumné zaměření se jedná o služby osobní asistence, se zabývají důležitými úkoly týkajícími se každodenní kvality péče.

Uživatelem sociální služby **osobní asistence** je osoba, která vstoupí do smluvního vztahu s poskytovatelem sociální služby, jejímž obsahem je zabezpečení těch činností, které uvádíme v odstavci níže. Součástí poskytované služby, jak uvádí zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách (2006), je tedy:

- pomoc při zvládnání běžných úkonů péče o vlastní osobu (toaleta, oblékání, polohování);
- podpora a rozvoj sebeobsluhy;
- pomoc při osobní hygieně, při zajištění stravy a chodu domácnosti (úklid, luxování, praní, žehlení);
- výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti;

- zprostředkování kontaktu se společenským prostředím (návštěvy divadla, různých kroužků);
- pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí (doprovody na úřady).

Dle výčtu služeb, které nabízí osobní asistence, je patrné, že uživatelé této služby tvoří velice pestrou skupinu a není zde z tohoto hlediska žádná omezení. Uživatelem osobní asistence může být vlastně každý občan s různým druhem znevýhodnění, který je odhodlaný dosáhnout maximální samostatnosti a nezávislosti vlastní snahou a úsilím. Mezi časté uživatele patří senioři, osoby s tělesným handicapem, osoby se smyslovým handicapem, osoby s mentálním handicapem, osoby s chronickým onemocněním, ale i s dalšími druhy znevýhodnění. Různorodost uživatelů potvrzujeme i ve výzkumné části, kde v rámci výzkumu došlo ke spolupráci s organizacemi, s rozličnými uživateli.

S ohledem na zkoumaný cíl je nezbytné zaměřit se na profesní profil osobního asistenta. Toto zaměření je určeno primárně k pojednání o odpovědnosti za kvalitní péči, dále pak o zaměření se na profesní postoj a hodnoty. Profesionální vztah a odpovědnost v poskytování kvalitní péče úzce souvisí s etickým chováním a jednáním osobního asistenta. Organizace – poskytovatel sociální služby deleguje konkrétní vztah, vztah péče s uživatelem, na konkrétního profesionálního pracovníka, v našem případě tedy na osobního asistenta. Zde ovšem nekončí odpovědnost instituce/poskytovatele za kvalitní péči. Celek organizace má práci pracovníka stále podporovat. Ze společné odpovědnosti za týmovou péči vyplývá definování role pracovníka i instituce. To může být přímo operacionalizováno do konkrétních opatření, která pracovníka v jeho práci motivují: plat, pracovní místo a administrativní podpora. Instituce je obsahově vstřícná, to znamená, že má vlastní odpovědnost za obsahový závazek, a je to poznat v její politice. Z toho plyne nejen zajištění kvalitní péče o uživatele sociální služby, ale také zajištění péče instituce o pracovníka. Jen v tomto spojení může sdílená odpovědnost získat patřičný tvar.

Profesní etika existuje v rámci obecných principů občanské morálky. To znamená, že osobní asistent má co dočínání

s vlastním svědomím, integritou a občanskou morálkou. Otázky etiky v praxi jsou mnohdy velmi složité. Je důležité věnovat se morálnímu obsahu práce, ač se jedná o časově náročný úkol.

Proces osobní asistence není statickým celkem, ale dynamickým procesem. Ve všech fázích procesu neustále hodnotíme a pozorujeme. Pomocí údajů takto získaných se stává služba přenosnou, ověřitelnou a kontrolovatelnou. Nové informace nebo nečekaná zjištění mohou vést ke změně v přístupu osobního asistenta. Vyhodnocení celkového procesu péče může rovněž vést k úpravě poskytované péče.

Můžeme předpokládat, že osobní asistenti jsou neustále konfrontováni s morálními otázkami. V praxi se jedná o konkrétní morální otázky i způsob, jak se s nimi zachází. Jde o stanovení priorit, o definici problémů a o jejich řešení. Dále zmiňujeme vzájemný respekt, ochranu soukromí a právo na rozdílnost. Každodenní praxe nám umožňuje poznávat morální dilemata, ty pak přetlumočit do slov a učinit je snáze ovladatelnými. Souhrnem profesních morálních norem je profesní morálka, jejímž cílem je zajištění kvalitního výkonu. V případě osobních asistentů je součástí profesní zdatnosti kromě dovedností a vědomostí nutné také étos povolání. Jsou tím míněny morální postoje, které má zaměstnanec ve své profesi zaujímat.

Etický kodex je jedním z prvků charakteru dané profese a určuje tak profesní hodnoty a normy. Kodexem se udává směr chování pracovníka a kladou se tak nároky na jeho chování a jednání. Kodex určuje prostor i způsob jednání, které zároveň ukotvuje a usměrňuje. „Etický kodex vyjadřuje poslání profese, zabezpečuje vedení a inspiraci členům, vytváří a udržuje profesní identitu, zdůrazňuje status profese, slouží jako měřítko pro hodnocení aktuální praxe, chrání klienty před zneužitím úřední moci a zanedbáním péče, poskytuje souhrnná poučení v oblasti etických dilemat a chrání profesi před vnějším usměrňováním.“ (Nečasová, 2010:93)

Etika není jen kodex, dispozice a záměr, ale jsou to lidé, které můžeme oslovit prostřednictvím jejich činnosti nebo nečinnosti. Nejenom osobní asistenti jsou zatíženi morálním úkolem péče, za který nesou odpovědnost. Toto zdůrazňování odpovědnosti probíhá nejen v rámci toho, co organizace nebo instituce po pracovníkovi požaduje, ale i ve vztahu k hodnotám a normám, které lidé dodržují. Tak má také každý představu o tom, co je dobré, správné a proto hodné následování.

Kodex je platný pro dané členy profesní skupiny. Je důležité, aby profesní skupi-

na učinila své profesní hodnoty a normy transparentními a vysvětlila je. K tomu slouží kodex. Kodex tím určuje směr profesního jednání. Aby pracovník mohl v praxi řešit nejen etická dilemata, měl by tedy znát svůj vlastní kodex a umět jej aplikovat. Uživatelé služeb i společnost by si měli nárokovat, aby pracovníci jednali profesionálně. Hodnoty a normy, které jsou obsaženy v kodexu, jsou proměnné a závisí na socio-kulturním postavení dané společnosti. ■

Seznam literatury:

- AKKER van der, J. et al., 2006. *Educational Design Research*. Enschede: SLO.
- BARSKY, A., E., 2019. *Ethics and Values in Social Work: an Integrated Approach for a Comprehensive Curriculum*. Oxford: Oxford University Press.
- ELICHOVÁ, M., 2017. *Sociální práce. Aktuální otázky*. Praha: Grada Publishing.
- EMERSON, E., 2008. *Problémové chování u lidí s mentální retardací*. Praha: Portál.
- FISCHER, O., 2008. *Etika jako cesta k radosti ze sociální práce*. In: FISCHER, O. et al. *Etika a lidská práva v sociální práci*. Praha: Centrum sociálních služeb Praha.
- FROST, E., 2007. *European Identities and Social Work Education*. In: FROST, E., FREITAS, M. J. *Social Work Education in Europe*. Roma: Carocci.
- GRYPDONCK, M., VANLAERE, L., TIMMERMANN, M., 2018. *Handboek Zorgethiek in praktijk*. Leuven: LannooCampus.
- GULOVÁ, L., 2011. *Sociální práce*. Praha: Grada Publishing.
- HATERD van de, J. et al., 2000. *Beroepsprofiel van helpenden en verzorgenden*. Utrecht: Elsevier Gezondheidszorg/LCVV.
- HAVRDOVÁ, Z., 1999. *Kompetence v praxi sociální práce*. Praha: Osmium.
- HOMOLA, M., 1972. *Motivace lidského chování*. Praha: SPN.
- HRDÁ, J., *Osobní asistence – příručka postupů a rad pro osobní asistenty*. Praha: Pražská organizace vozíčkářů. [cit. 12. 03. 2019]. Dostupné z: <http://www.pecujici.cz/prirucky.shtml?x=164323>
- JANKOVSKÝ, J., 2003. *Etika pro pomáhající profese*. Praha: Triton.
- JŮN, H., 2010. *Moc, pomoc a bezmoc v sociálních službách a ve zdravotnictví*. Praha: Portál.
- JUROVSKÝ, A., 1980. *Osobnost člověka při práci*. Bratislava: Práca.

- KÁRNÍKOVÁ, J., 1997. *Etika v podnikání a řídicí práci*. Praha: Vysoká škola ekonomická.
- KOPŘIVA, K., 2013. *Lidský vztah jako součást profese*. Praha: Portál.
- LAAN van der, G., 1998. *Otázky legitimace sociální práce*. Ostrava: nakladatelství Albert Boskovice.
- MÁTEL, A., 2019. *Teorie sociální práce I, Sociální práce jako profese, akademická disciplína a vědní obor*. Praha: Grada Publishing.
- MATOUŠEK, O. et al. 2008. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál.
- MLČÁK, Z., 2005. *Profesní kompetence sociálních pracovníků a jejich hodnocení klienty*. Ostrava: Ostravská univerzita.
- MUSIL, L., 2004. „Ráda bych Vám pomohla, ale ...“ *Dilemata práce s klienty v organizaci*. Brno: Marek Zeman.
- NEČASOVÁ, M., 2001. *Úvod do filozofie a etiky v sociální práci*. Brno: Masarykova univerzita.
- NEČASOVÁ, M., 2010. *Profesionalismus a etické kodexy v sociální práci*. In: FISCHER, O., MILFAIT, R. et al. *Etika pro sociální práci*. Praha, JABOK.
- POLUTTA, A., RETKOWSKI, A., 2020. *Soziale Arbeit als Beruf – Profession und Ethik*. Stuttgart, Barbara Budrich, UTB.
- PRŮCHA, J. et al., 2009. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál.
- REAMER, G. F., 2013. *Social Work Values and Ethics*. New York: Columbia University Press.
- ROFUTH, T. W., Piepenbring, J., 2020. *Management and Leadership in Social Work: A Competency-Based Approach*. New York: Springer Publishing Company.
- SPOLEČNOST SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ ČR. *Etický kodex Společnosti sociálních pracovníků ČR* [online]. [cit. 10. 01. 2019]. Dostupné z: http://socialnipracovnici.cz/public/upload/image/eticky_kodex_sspcr.pdf
- STÁREK, L., 2015. *Etika v práci osobních asistentů*. Praha. *Disertační práce, Pedagogická fakulta, obor studia: Speciální pedagogika. ID práce 100098*.
- TOMEŠ, I., 2001. *Sociální politika: teorie a mezinárodní zkušenost*. Praha: Socioklub.
- TOMEŠ, I., 2018. *Povinná sociální solidarita*. Praha: Karolinum.
- TUGENDHAT, E. 1998. *Tři přednášky o problémech etiky*. Praha: Mladá fronta.
- ÚLEHLA, I., 2005. *Umění pomáhat: učebnice metod sociální praxe*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Změny v příspěvku na bydlení od 1. července 2020

Dne 1. července 2020 nabyla účinnosti novela zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.¹ Článek popisuje nejdůležitější změny, které tato novela přinesla v oblasti příspěvku na bydlení.

Text: Mgr. Ivana Rejzková, právnička odboru sociálního zabezpečení Kanceláře veřejného ochránce práv

OBECNÉ PODMÍNKY VZNIKU NÁROKU NA PŘÍSPĚVEK NA BYDLENÍ (PO NOVELE)

Příspěvek na bydlení je dávka ze systému státní sociální podpory, na kterou má nárok vlastník nebo nájemce bytu, jestliže jeho náklady na bydlení přesahují 30 % (v Praze 35 %) příjmů společně posuzovaných osob, a zároveň jestliže těchto 30 % (v Praze 35 %) příjmů není vyšší než částka normativních nákladů na bydlení.² Výši normativních nákladů na bydlení stanoví každoročně vláda nařízením.³ Aktuálně jde o nařízení č. 349/2019 Sb.

Rozhodným obdobím, za které se zjišťuje příjem společně posuzovaných osob a uhrazené náklady na bydlení, je kalendářní čtvrtletí, které bezprostředně předchází kalendářnímu čtvrtletí, na které se nárok na výplatu dávky prokazuje (běžící dávka), popřípadě nárok na dávku uplatňuje (nová žádost).⁴ Pro posouzení nároku na dávku a stanovení její výše například pro měsíce červenec, srpen a září je tak rozhodný příjem a uhrazené náklady na bydlení v dubnu, květnu a červnu.

VYPUŠTĚNÍ PODMÍNKY HLÁŠENÍ TRVALÉHO POBYTU V BYTĚ PRO VZNIK NÁROKU NA DÁVKU

Do konce června letošního roku musel vlastník nebo nájemce bytu splňovat ještě jednu podmínku nároku na příspěvek na bydlení, a to být v bytě hlášen k tr-

valému pobytu.⁵ Tuto podmínku přijatá novela odstranila. Její vypuštění je správným krokem, neboť v praxi měli někteří žadatelé o příspěvek na bydlení problém ji splnit. Řada pronajímatelů si nepřála, aby jejich nájemci byli v pronajímaném bytě hlášeni k trvalému pobytu. Důvodem nesouhlasu byla často obava z možné exekuce či případné komplikace při odhlašování trvalého pobytu osoby po skončení nájemního vztahu.

Bez přihlášení k trvalému pobytu v bytě však nájemci nemohli žádat o příspěvek na bydlení. Z dávkové podpory tak byli odkázáni pouze na doplatek na bydlení ze systému dávek pomoci v hmotné nouzi. Tato dávka je však určena pro osoby v hmotné nouzi, tj. s velmi nízkými či žádnými příjmy. Středně příjmové osoby (zejména rodiny s malými dětmi, kde jeden člen domácnosti pracuje, či příjemci důchodu) na tyto dávky s ohledem na svoje příjmy často nedosáhly. Tato situace mnohdy vedla nájemce k tomu, že se k trvalému pobytu v pronajímaném bytě hlásili i proti vůli pronajímatele (výslovný souhlas pronajímatele není nezbytný k přihlášení trvalého pobytu)⁶. Tím se však vystavovali riziku, že jim pronajímatel, jakmile to zjistí, neprodlouží nájemní smlouvu, byla-li uzavřena na dobu určitou, či smlouvu z nějakého důvodu vypoví (např. z důvodu využití bytu pro osobní potřebu)⁷ a oni tak přijdou o střechu nad hlavou.

UPUŠTĚNÍ OD TRVALÉHO POBYTU JAKO HLEDISKA PRO STANOVENÍ OKRUHU SPOLEČNĚ POSUZOVANÝCH OSOB

Trvalý pobyt nebyl podmínkou jen pro posouzení nároku na příspěvek na bydlení. Byl také hlediskem pro stanovení okruhu společně posuzovaných osob, kam se řadily všechny osoby, které byly v témže bytě hlášeny k trvalému pobytu.⁸ Přijatá novela toto pravidlo odstranila. Nově se okruh společně posuzovaných osob pro

příspěvek na bydlení stanoví podle vyživovací povinnosti a skutečného soužití, stejně jako u dávek pomoci v hmotné nouzi doplatku na bydlení.⁹

I tato změna má pozitivní přínos. V první řadě zabrání spekulacím s přehlašování trvalého pobytu a tím možnému zneužívání dávek. Nebylo neobvyklé, že žadatelé o příspěvek na bydlení odhlašovali v bytě trvalý pobyt osobám, které měly vyšší příjmy, přestože v bytě reálně bydlely. Příjmy těchto osob se poté nezohlednily při posouzení nároku a stanovení výše příspěvku na bydlení, což mohlo mít za následek vyšší přiznanou dávku, než na kterou by jinak měl žadatel nárok.

Trvalý pobyt jako hledisko pro stanovení okruhu společně posuzovaných osob však způsoboval žadatelům o příspěvek na bydlení i komplikace. Zejména se jednalo o situaci, kdy měl v pronajímaném bytě přihlášený trvalý pobyt jeho vlastník. V takovém případě byl automaticky zahrnutý do okruhu společně posuzovaných osob, přestože reálně byt neobýval. K tomu, aby úřad práce nepřihlížel k pronajímatelovým příjmům, musel žadatel o dávku doložit, že jeho pronajímatel žije jinde. Prokazování této skutečnosti, zejména za situace, kdy pronajímatel nebyl dostatečně součinný, bylo obtížné a mohlo v konečném důsledku vést i k nepřiznání dávky.

Do okruhu společně posuzovaných osob se podle nové právní úpravy automaticky zahrnu

- a) rodiče a nezletilé nezaopatřené¹⁰ děti;
- b) manželé nebo registrovaní partneři;
- c) rodiče a nezletilé děti, které nejsou nezaopatřené, a zletilé děti, pokud tyto děti společně s rodiči užívají byt a nejsou společně posuzovány s jinými osobami podle písmene b) nebo d);
- d) jiné osoby, které společně užívají byt (např. druh nebo družka), ledaže prokáží, že spolu trvale nežijí a společně neuhrazují náklady na své potřeby.¹¹

¹ Zákon č. 363/2019 Sb., kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

² Ustanovení § 24 odst. 1 zákona č. 177/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

³ Ustanovení § 28 zákona o státní sociální podpoře.

⁴ Ustanovení § 6 písm. a) a ustanovení § 25 odst. 3 zákona o státní sociální podpoře.

⁵ Ustanovení § 24 odst. 1 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění do 30. 6. 2020.

⁶ Srov. ustanovení § 10 odst. 6 písm. c) zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů (zákon o evidenci obyvatel), ve znění pozdějších předpisů.

Jestliže je nezletilé nezaopatřené dítě na základě rozhodnutí soudu svěřeno do péče jednoho z rodičů, posuzuje se společně s tímto rodičem. Pokud je dítě svěřeno do společné nebo střídavé péče, musí se rodiče domluvit, s kterým z nich bude dítě pro účely příspěvku na bydlení posuzováno. V případě, že se rodiče nedomluví, zjišťuje úřad práce, který z rodičů uplatňuje daňové zvýhodnění. Dítě poté posuzuje společně s tím rodičem, který uplatňuje daňové zvýhodnění. Pokud rodiče uplatňují daňové zvýhodnění rovným dílem nebo ani jeden z nich daňové zvýhodnění neuplatňuje, úřad práce dítě posuzuje střídavě (každé čtvrtletí) s jedním z rodičů.¹² Pokud je rodič samoživitel a užívá byt společně se svými rodiči, posuzuje se i s dítětem (dětmi) spolu s rodiči.¹³

Nebude-li žadatel o příspěvek na bydlení chtít, aby úřad práce přihlížel k příjmům osob uvedených pod písmeny a), b) a c), bude muset prokázat, že s ním alespoň 3 kalendářní měsíce nežijí.¹⁴ Zpravidla tak bude muset doložit, že tyto osoby obývají jiný byt (například nájemní nebo podnájemní smlouvou či vlastnictvím bytu).

OVĚŘENÍ ROZHODNÝCH SKUTEČNOSTÍ PROSTŘEDNICTVÍM ŠETŘENÍ V MÍSTĚ

Zejména za účelem ověření okruhu společně posuzovaných osob, které uvádí žadatel o dávku či její příjemce, může úřad práce nově provést šetření v místě v bytě, na který je uplatňován nárok na příspěvek na bydlení. Ke vstupu do obydli musí

dát žadatel o dávku nebo příjemce dávky souhlas. Je však v jeho zájmu šetření v místě umožnit. Pokud on nebo některá ze společně posuzovaných osob nedá souhlas se vstupem do obydli nebo jinak znemožní šetření v místě (například nebude k zastizení, přestože termín šetření bude předem domluven), úřad práce příspěvek na bydlení nepřizná nebo již přiznanou dávku odejme.¹⁵

Šetření v místě bude úřad práce provádět zpravidla při pochybnostech o uváděném okruhu společně posuzovaných osob nebo na podnět (např. souseda). Při množství žadatelů a příjemců příspěvku na bydlení není v personálních, časových a ani finančních možnostech úřadu práce provádět šetření u každého žadatele nebo příjemce dávky.¹⁶ ■

⁷ Srov. ustanovení § 2288 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

⁸ Ustanovení § 7 odst. 5 zákona o státní sociální podpoře, ve znění do 30. 6. 2020.

⁹ Ustanovení § 7 odst. 5 zákona o státní sociální podpoře.

¹⁰ Nezaopatřeným dítětem je dítě do skončení povinné školní docházky, a poté maximálně do 26 let, pokud se soustavně připravuje na budoucí povolání, nebo se nemůže soustavně připravovat na budoucí povolání nebo vykonávat výdělečnou činnost pro nemoc nebo úraz, anebo z důvodu

dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu je neschopno vykonávat soustavnou výdělečnou činnost (ustanovení § 11 odst. 1 zákona o státní sociální podpoře).

¹¹ Ustanovení § 4 odst. 1 zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů.

¹² Ustanovení § 4 odst. 3 zákona o životním a existenčním minimu.

¹³ Ustanovení § 4 odst. 6 zákona o životním a existenčním minimu.

¹⁴ Ustanovení § 7 odst. 6 zákona o státní sociální podpoře.

¹⁵ Ustanovení § 65 odst. 3 zákona o státní sociální podpoře.

¹⁶ V únoru 2020 bylo necelých 146 tisíc příjemců příspěvku na bydlení (viz obecná část důvodové zprávy k zákonu č. 160/2020 Sb., o některých úpravách v oblasti dávek státní sociální podpory a příspěvku na péči v souvislosti s nouzovým stavem při epidemii v roce 2020). Lze očekávat, že počet žadatelů o příspěvek na bydlení a příjemců této se bude v důsledku pandemie koronaviru zvyšovat.

Imperativ lidské důstojnosti a jeho význam pro sociální práci

1. díl

Lidská důstojnost je ústřední kategorií sociální práce i lidskoprávní doktríny. Není nepřesné uvést, že právě ona, respektive postavení, které jí i jejím jednotlivým aspektům přiznává mezinárodní etický kodex sociální práce¹, činí ze sociální práce stěžejní lidskoprávní profesi. Uvedené však platí pouze za podmínky, že způsob, jakým je sociální práce vykonávána, bude důsledně ctít všechny principy, jak jsou v mezinárodním etickém kodexu zakotveny. Dostát těmto principům, tj. pochopit jejich skutečný obsah a příkaz, který z nich vyplývá, a těmto následně přizpůsobit své profesní jednání, pak nutně vyžaduje nejprve porozumět příkazu lidské důstojnosti.

Text: Mgr. Anna Hofschneiderová,
právníčka ve Fóru pro lidská práva

PŘÍKAZ LIDSKÉ DŮSTOJNOSTI V JUDIKATUŘE ÚSTAVNÍHO SOUDU

Příkaz lidské důstojnosti bývá podobně jako jiné abstraktní výrazy v běžné mluvě velmi často zbavován jakéhokoli obsahu. Příkaz lidské důstojnosti bývá nežádka využíván nikoli jako nástroj dorozumění, tj. osvětlování skutečnosti, nýbrž jako nástroj jejího zatemňování, které slouží k získání dominance nad Druhým.² Toto je velmi patrné především v situacích, kdy je odkazem na příkaz lidské důstojnosti odůvodňováno jednání, které zasahuje do autonomní sféry Druhého. Odkazuje-li se jednající na příkaz lidské důstojnosti,

používá nežádka tuto kategorii jako nástroj, který jej silou své legitimacy zbaví povinnosti dalším způsobem dokládat motivy svého jednání, jelikož se spoléhá na to, že v samotné „lidské důstojnosti“ a její nezpochybnitelnosti je jistě obsaženo vše. V těchto situacích však typicky dochází k tomu, že příkazem lidské důstojnosti je odůvodňován zásah, který vůči životu dotčeného člověka – Druhého – působí uzavírajícím dojmem. Člověku je odepřena možnost učinit rozhodnutí v určité věci týkající se jeho života, protože by důsledky, k nimž by toto jeho rozhodnutí mohlo vést, pro něj mohly být „nedůstojné“. Příkladů takových situací lze jistě uvést celou řadu, od rozhodnutí týkajících se každodenních drobností³ až po zřej-

mě nejintenzivnější zásah do autonomie člověka v podobě jeho umístění do pobytového zařízení jakéhokoli typu bez jeho souhlasu či dokonce proti jeho vůli.

Taková uzavírající jednání, vycházející ve své podstatě z představy jednatelického subjektu o tom, co je pro Druhého „dobré“ či „správné“, se však se skutečným obsahem příkazu lidské důstojnosti míjejí, respektive jsou s ním dokonce v příkrém rozporu. To dokládá mj. i judikatura Ústavního soudu⁴, v níž Ústavní soud postupně ve své judikatuře vymezil lidskou důstojnost jako **příkaz zacházet s člověkem jako se subjektem**, a nikoli jako s věcí⁵, druhově zaměnitelnou veličinou, objektem společenských poměrů a práva⁶ či jako s pouhým objektem státní vůle⁷. Tento příkaz pak zasadil do postavení **základního východiska pro interpretaci všech lidských práv a svobod**⁸, do role **nadpozitivní hodnoty**⁹, která je jinak nehierarchicky uspořádaným lidským právům a svobodám nadřazena.¹⁰

Případy, k nimž se citovaná judikatura Ústavního soudu vztahuje, dobře ilustrují způsoby, jimiž člověk může být objekti-

¹ K tomu viz první princip aktualizovaného Prohlášení Mezinárodní federace sociálních pracovníků o etických principech z července 2018 – Uznání přirozené lidské důstojnosti: „Sociální pracovníci uznávají a respektují přirozenou důstojnost a hodnotu všech lidských bytostí tím, jak k nim přistupují, mluví s nimi a konají v jejich prospěch. Respektujeme všechny lidi, ale čelíme víře a činům těch, kteří znehodnocují nebo stigmatizují sebe nebo druhé osoby.“ Český překlad aktualizovaného Prohlášení Mezinárodní federace sociálních pracovníků o etických principech je dostupný z: http://socialnipracovnici.cz/public/upload/image/eticky%CC%81_kodex_ifsw_2018_cz.pdf.

² Filozof Paul Ricoeur vystihuje nebezpečí velkých slov v kontextu politiky (jedná se o slova bezpečnost, rovnost, blahobyt, svoboda, rovnost, solidarita apod.) tak, že se jedná o slova, která mají vyšší emoční náboj, než je jejich významový obsah, z důvodu čehož jsou „tak vydána na milost a nemilost manipulaci a propagandě“. K tomu viz RICOEUR, P. O sobě samém jako o jiném. Přeložil Milan Lyčka. Praha: OIKOYMENH, 2016. s. 287.

³ Které však ve skutečnosti žádnými drobnostmi nejsou, protože tvoří páteř

našeho života, jak to velmi výstižně popsal Výbor OSN pro práva osob se zdravotním postižením ve svém Obecném komentáři č. 5, v němž definoval nezávislý život. Obecný komentář Výboru OSN pro práva osob se zdravotním postižením č. 5 (2018): Žít nezávisle a být začleněn do společnosti. CRPD/C/GC/5, odst. 16 (a). Dostupné v jazycích OSN z: <https://undocs.org/CRPD/C/GC/5>. Pracovní verze českého překladu je dostupná z: <https://www.ochrance.cz/monitorovani-prav-lidi-se-zdravotnim-postizenim/doporuceni-rozhodnuti-stanoviska/obecne-komentare/>.

⁴ Jakkoli jsme výše uvedli, že je-li nějaká z disciplín povolána k výkladu příkazu lidské důstojnosti, je touto disciplínou filozofie, dovolíme si jako výchozí bod výkladu o příkazu lidské důstojnosti vzít pohled práva, a to konkrétně pohled vtělený do judikatury Ústavního soudu. Důvod volby tohoto výchozího bodu má především praktický účel – je veden snahou demonstrovat, že příkaz lidské důstojnosti není pouze abstraktní filozofickou kategorií, nýbrž že tato kategorie se zcela reálně propisuje do systému práva a vytváří tak základ uplatňování veřejné moci vůči jednotlivcům.

⁵ Nález ze dne 7. 12. 2005, sp. tn. IV. ÚS 412/04.

⁶ Nález ze dne 18. 8. 2009, sp. zn. I. ÚS 557/09, odst. 18.

⁷ Nález ze dne 29. 2. 2008, sp. zn. II. ÚS 2268/07, odst. 43.

⁸ Nález ze dne 7. 12. 2005, sp. tn. IV. ÚS 412/04.

⁹ Nález ze dne 29. 2. 2008, sp. zn. II. ÚS 2268/07, odst. 41.

¹⁰ Nález ze dne 6. 3. 2012, sp. zn. ÚS 1586/09, odst. 33.

¹¹ IV. ÚS 412/04 a I. ÚS 557/09. Používáme zde terminologii odpovídající tehdy platnému zákonu č. 40/1964 Sb., občanskému zákoníku.

¹² Je vhodné uvést, že taková opatření v současnosti vylučuje čl. 12 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením.

¹³ Zmínit lze především nález ze dne 27. 11. 2012, sp. zn. Pl. ÚS 1/12, který se týkal podmínění vedení v evidenci uchazečů o zaměstnání výkonem veřejné služby. Viz především odst. 235.

¹⁴ Termíny „právo na životní plán“ či „architekt svého života“ jsou používány v interamerickém systému lidských práv a svobod.

vován. Nezřídka se jednalo o případy lidí, kteří byli zbaveni či omezeni ve způsobilosti k právním úkonům¹¹, tedy v možnosti vyvolávat svými projevy vůle pro sebe právní následky. Objektive zde tedy nabývala výrazného **formálního rozměru**, kdy hlasu člověka byla formálním opatřením odepřena právní relevance, tedy jakákoli síla působit vně sebe takovým způsobem, na který by dopadala ochrana veřejné moci.¹²

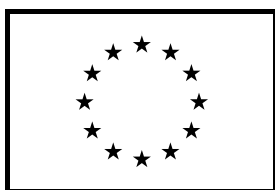
V judikatuře Ústavního soudu však lze nalézt též případy, v nichž objektive člověka nebyla způsobena formálním

omezením člověka v projevu své vůle, nýbrž **materiálními podmínkami**, jimž byl člověk vystaven.¹³ Ústavní soud uznal, že člověk může být snížěn do postavení objektu nejen v důsledku formálního omezení, nýbrž rovněž v důsledku materiálních podmínek svého života, tj. v důsledku nedostatku, který mu i v situaci jeho formální svobody neumožňuje učinit jinou volbu než tu, kterou mu pro něj přichystal někdo jiný.

Tento materiální rozměr lidské důstojnosti dobře dokresluje vlastní obsah lid-

ské důstojnosti – dokládá, že člověka činí subjektem, a nikoli objektem především svoboda od determinace jeho života, ať již formálně vnučenou vůlí jiného, či materiálními podmínkami, kterým člověk musí čelit. Lidská důstojnost tedy odkazuje k otevřenosti možností při rozhodování – k otevřenosti životních příležitostí v životě člověka, které bychom mohli označit rovněž jako **otevřenou budoucnost člověka**, jako jeho **právo mít a realizovat svůj životní plán, být architektem svého života**¹⁴. ■

**Budme
profi!**

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Článek byl vydán v rámci projektu Ministerstva práce a sociálních věcí
– „Systémová podpora profesionálního výkonu sociální práce II“, reg. č. CZ.03.2.63/0.0/0.0/15_017/0003751,
financovaného z prostředků Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu
Zaměstnanost a státního rozpočtu České republiky.

Sociální exkluze a sociální práce 2. díl

Budeme-li exkluzi vnímat jako selhání sociální, ekonomické a občanské integrace, kdy dle Mareše, Sirovátky (2008) hraje důležitou roli při sociálním začleňování především snaha čelit riziku a důsledkům nezaměstnanosti a chudobě, je potřebné zajišťovat přístup k sociálním institucím a začleňovat vyloučené obyvatele do sociálních vztahů.

Text: doc. PhDr. Alena Kajanová, Ph.D.,
Zdravotně sociální fakulta Jihočeské
univerzity v Českých Budějovicích,
a doc. PhDr. David Urban, Ph.D.,
Vysoká škola polytechnická Jihlava

Čada et al. (2015) uvádějí, že v nabídce služeb pro osoby žijící v sociálně vyloučených lokalitách existují výrazné rozdíly a pro obyvatele venkovských a odlehklých sociálně vyloučených lokalit je potenciální využívání sociálních služeb problematické a neúměrně časově náročné. Specifikum exkluze totiž mimo jiné spočívá v absenci dopravní dostupnosti a infrastruktury.

V sociálně vyloučených lokalitách obyvatelům vesměs chybí služby, které by jim zprostředkovaly vstup na trh práce, pomoc při řešení bytové situace (sociální bydlení), asistenci a poradenství při jednání s úřady a služby pro děti a mládež. Velmi limitovaná je dostupnost zmíněných služeb především v menších městech a na venkově, kde se nacházejí malé, ale o to více izolované sociálně vyloučené

lokality. Zde také obyvatelé častěji než ve velkých městech zmiňují, že nejsou v kontaktu s žádnou neziskovou organizací či jiným poskytovatelem služeb (Čada et al., 2015).

Stěžejní institucí v této oblasti je Agentura pro sociální začleňování, která je nástrojem vlády ČR k zajištění podpory obcím v procesu sociální integrace. Za cíl si klade propojovat subjekty na místní úrovni ke spolupráci při integraci. S exkludovanými dále pracují různé nestátní neziskové organizace, které se však věnují převážně konkrétním činnostem, jako je práce s rizikovou mládeží v NZDM, job kluby atp. Jako hlavní nástroj sociální práce s exkludovanými uvádí literatura terénní sociální práci. Agentura pro sociální začleňování na svých webových stránkách uvádí doslova, že TSP je „podmínkou k sociální integraci“, neboť zajišťuje základní kontakt mezi vyloučenými a institucemi (Kajanová, 2017).

Základní charakteristikou propadu na sociální dno je nahromadění důvodů, které vedou k životní krizi (ztráta za-

městnání, platební neschopnost, problémy s bydlením, problémy dětí ve škole, nemoc atd.). Sociálně vyloučení lidé tedy nestojí před jedním problémem, ale před jejich komplexem, přičemž mnohý z nich by i jednotlivě ohrožoval normální fungování člověka ve společnosti. Ten je ještě doplněn o specifickou roli etnicity, zejména etnicity přisouzené. Proces sociální integrace lidí ze sociálně vyloučených lokalit musí dle Agentury pro sociální začleňování probíhat zároveň v mnoha oblastech. V každé z nich je třeba přijmout řadu kroků na úrovni samospráv, škol, policie a dalších institucí, včetně nevládního sektoru. Tato řešení je nutné vhodně kombinovat a koordinovat, a to zejména na úrovni obce či města. Bez propojení a návaznosti jednotlivých opatření se výrazně snižuje jejich účinnost. Mezi ty nejdůležitější oblasti, které je potřeba řešit a propojovat, je řazeno bydlení, vzdělání, zaměstnanost, zadluženost, bezpečnost a zdraví (Agentura pro sociální začleňování, 2020). V praxi jsou ale výše popsané oblasti často řešeny izolovaně, a to může být důvodem ne příliš velké úspěšnosti intervencí v této oblasti.

V rámci rozhovorů realizovaných s obyvateli sociálně vyloučených lokalit jsme zaznamenali více méně shodné oblasti, které tito obyvatelé vnímají jako nejpro-

blematictější a kde vyžadují sociální práci nejvíce. Z nich však vyčnívaly dvě. V první řadě se jednalo o **zadluženost a nedostatečný přístup na trh práce** („S tou prací to tu je bída. Člověk by i chtěl, ale prostě nic moc není. Nebo prostě tu práci nedaj. Kdyby aspoň nějakou brigádu, ale prostě nic. Jako chvíli jsem pracoval, na stavbě pomáhal, ale nakonec mi ani nezaplátil. Tak co jako pak mám dělat“, případně také: „No peníze nejsou, dluhy mám. Vlastně ani už nevím kolik, nějak to neřeším. Co mohli vzít, to vzali. Do práce nechodím, protože bych přišla o ty příspěvky a peníze bych neměla žádný, vzal by mi to exekutor.“). Podobné problémy osob žijících v sociálně vyloučených lokalitách popisuje Kajanová (2017), když uvádí, že model, kdy klient je dlouhodobě nezaměstnaný a současně masivně zadlužený, je velmi častý, neboť právě kvůli exekucím je pro něj nevýhodné zapojit se na běžný trh práce. Jedná se totiž o klienty, kteří získávají převážně pracovní pozice za minimální mzdu. Po stržení exekucí se pak obvykle ocitají na částce životního minima, a proto volí raději pobírání dávky v této výši v kombinaci s příjdy v šedé ekonomice. Záleží, jak se k této situaci postaví sociální pracovník, a jak má být stanovena zátěž, když klientovy cíle jsou v rozporu s tím, co sociální práce považuje za sociální fungování. Pracovníci NNO často používají kompromisy, jako je doporučení legálních brigádních prací, aby klient nepřišel o pracovní návyky. Ideálním řešením je samozřejmě oddlužení, což je nicméně dlouhý a složitý proces vyžadující obvykle právní podporu a volbu specifické služby v této oblasti.

Další popsanou problémovou oblastí bylo **bydlení** („No to bydlení je hrůza. Pořád tady řve televize, nějaká hudba pozdě do noci. Děti se mi tu pak budí. Navíc tu není ani teplá voda, vše musíme ohřevat. A už několikrát se tu řešili ty broučci, byla jsem celá pokousaná, děti taky, ty to snášejí vůbec nejhůř.“).

Sociální pracovníci často řeší problematiku dluhů na nájemném, včetně vystěhování klientů na ulici. Na tomto místě je významná komunikace s majitelem nemovitosti. Pokud je funkční, často se podaří vyjednat nějaké podmínky, případně splátkový kalendář atp. To se týká i nevyhovujícího technického stavu nemovitosti. Sociální pracovník tak zde vystupuje v roli prostředníka. Všechny dostupné odborné zdroje a koncepce zabývající se exkluzí a sociální prací se nicméně shodují na tom, že cílem intervencí u obyvatel exkludovaných lokalit by měla být jejich inkluze. Intervence sociální práce v oblasti bydlení by se tak měly mimo jiné zaměřo-

vat především na možnosti integrace prostřednictvím opuštění exkludované lokality (Kajanová, 2017). To se však v praxi jeví jako téměř nemožné s ohledem na absenci dostatečného počtu sociálních bytů v bytovém fondu obcí a absenci zákona o sociálním bydlení. Četně je mediálně diskutován i doplatek na bydlení.

V práci s exkludovanými se pracovníci setkávají s řadou dilemat. Jedním z těch nejčastějších je střet mezi tím, že prioritu představují práva a zájem klientů (Nečasová, 2001) a pracovník tedy řeší témata, se kterými klient přijde, ale jiná témata, která se ho týkají a která by byla pro sociální fungování důležitá, opomíjí. Mnohdy tak cíl klienta není ani v souladu s posláním dané služby, což je situace, s níž se často setkáváme v NZDM: Klient je znalý skutečnosti, že jeho cíl musí být v souladu se službami nabízenými organizací. Cíl je v individuálním plánu zapsán, ale klient do klubu dochází kvůli užívání prostoru a možnosti hrát si.

Klienti z řad obyvatel sociálně exkludovaných lokalit sociální práci vnímají častěji spíše jako pomoc, asociují především pomoc materiální (např. potravinová banka), zaměřením na podporu je pro ně obtížněji uchopitelné (Kajanová, 2017).

Dalším dilematem je vědomí vzájemné závislosti klientů na službě a služby na klientech. V případě, že by se klienti inkludovali, službu by nepotřebovali a ta by zanikla. Klienti se na podmínky exkluze postupně adaptují a naučí se službu využívat. Tím se stávají méně a méně samostatní a motivovaní svou situací měnit (Kajanová, 2017). Řezníček (1994) v této souvislosti hovoří o rozporuplném vývoji sociálních služeb, které v zájmu vyšší ra-

cionalizace a efektivnosti svého fungování neustále ubírají klientům čím dál více z jejich přirozených činností a činí je tak předmětem formálně organizovaného, financovaného a centralizovaného úsilí.

Závěr

Sociální práce s exkludovanými je dlouhodobá, komplexní a zahrnuje požadavek na spolupráci s celou řadou institucí i zainteresovaných fyzických osob. Je potřeba se vypořádat s řadou etických dilemat a zaměřit se na individuální specifickou situaci té či oné konkrétní lokality. ■

Použitá literatura:

- *Agentura pro sociální začleňování [online]. ©2018. [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: <https://www.socialni-zaclenovani.cz/>*
- ČADA, Karel et al., 2015. *Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR. Praha: GAC, spol. s r.o., 2015.*
- KAJANOVÁ, Alena. *Proč selhává sociální práce se sociálně exkludovanými. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2017. ISBN 978-80-7422-613-7.*
- MAREŠ, Petr a Tomáš SIROVÁTKA. *Sociální vyloučení (exkluze) a sociální začleňování (inkluzie) – koncepty, diskurz, agenda. Sociologický časopis/ Czech Sociological Review. 2008, 44(2), s. 271 – 294. ISSN: 2336-128X.*
- MAREŠ, Petr. *Sociologie nerovnosti a chudoby. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. ISBN 80-85850-61-3.*
- NEČASOVÁ, Mirka. *Úvod do filozofie a etiky v sociální práci. Brno: Masarykova univerzita, 2001. ISBN 80-210-2673-1.*

Nabídka podzimních kurzů na rok 2020

BRNO

5. 10. 2020	Pokojná smrt – akceptace a základy komunikace	Mgr. David Šourek
6. 10. 2020	Úvod do péče o klienty s Parkinsonovou nemocí	Bc. Renata Kratochvílová Křemenová
8. 10. 2020	Práce s rodinou klienta sociálních služeb	Mgr. Michaela Veselá
9. 10. 2020	Revize vnitřních pravidel a postupů realizace sociální služby	Mgr. Tomáš Ergens, DiS.
12. 10. 2020	Validace podle Naomi Feil I	Mgr. Renáta Nentvichová Novotná
15. 10. 2020	Standardy kvality sociálních služeb	Ing. Bc. Jan Sembdner
21. 10. 2020	Komunikace v obrazech se zaměřením na osoby s demencí	Mgr. Andrea Tajanovská
22. 10. 2020	Jak zvýšit sebevědomí svoje, svých kolegů a klientů	Mgr. Roman Pešek
5. 11. 2020	Přístup zaměřený na člověka	Mgr. Markéta Vaculová
9. 11. 2020	Emoce v obrazech	Mgr. Andrea Tajanovská
23. 11. 2020	Emoce v obrazech	Mgr. Andrea Tajanovská
23. 11. 2020	Opatrovnictví a svéprávnost v sociálních službách	Mgr. Denisa Kramářová
2. 12. 2020	Jak lépe komunikovat v pomáhajících profesích	Mgr. Tomáš Ergens, DiS.

HRADEC KRÁLOVÉ

30. 11. 2020	Opatrovnictví a svéprávnost v sociálních službách	Mgr. Denisa Kramářová
--------------	---	-----------------------

OSTRAVA

6. 10. 2020	Mozkový jogging	MgA. Bc. Lenka Čurdová
7. 10. 2020	Klíč ke zdravější paměti a mozku	MgA. Bc. Lenka Čurdová
26. 10. 2020	Základy paliativní péče	Mgr. Lucie Pohlová, DiS.
27. 10. 2020	Demence v obrazech	Mgr. Lucie Pohlová, DiS.
5. 11. 2020	Jak zvýšit sebevědomí svoje, svých kolegů a klientů	Mgr. Roman Pešek
6. 11. 2020	Základy KBT v práci s klienty s úzkostnými, fobickými a depresivními problémy	Mgr. Roman Pešek
9. 11. 2020	Příprava poskytovatelů sociálních služeb na inspekci kvality	Mgr. Jiří Vlček, DiS.
10. 11. 2020	Pokojná smrt – akceptace a základy komunikace	Mgr. David Šourek
11. 11. 2020	Kvalita života, důstojnost a autonomie ve stáří – cesta od teorie k praxi	Mgr. David Šourek
16. 11. 2020	Týmová spolupráce v sociálních službách	Mgr. Petra Kluzová
18. 11. 2020	Management rizikových situací v sociálních službách	Mgr. Lucie Pohlová, DiS.
19. 11. 2020	Lůžko jako rizikový faktor	Mgr. Lucie Pohlová, DiS.
24. 11. 2020	Komunikace v obrazech se zaměřením na osoby s demencí	Mgr. Andrea Tajanovská
25. 11. 2020	Individuální plánování s uživateli trpícími demencí	Mgr. Andrea Tajanovská
30. 11. 2020	Konflikt a jeho řešení	Mgr. Petra Kluzová
1. 12. 2020	Emoce v obrazech	Mgr. Michaela Veselá
2. 12. 2020	Motivace versus manipulace klientů v sociálních službách	Mgr. Michaela Veselá
3. 12. 2020	Etika v obrazech ve službách sociální péče	Mgr. Markéta Vaculová
7. 12. 2020	Výživa člověka v době nemoci a ve stáří, pohybové aktivity	PhDr. Jarmila Verešová, Ph.D.
14. 12. 2020	Proměny stáří a gerontoobklek	Bc. Renata Kratochvílová Křemenová
2. 11. 2020	Úvod do problematiky poruch autistického spektra	Mgr. Hana Žilincová
11. 12. 2020	Hodnocení a motivace pracovníků sociálních služeb	Mgr. Petra Kluzová

PRAHA

5. 10. 2020	Příprava poskytovatelů sociálních služeb na inspekci kvality	Mgr. Lucie Bicková
6. 10. 2020	Péče o vlastní pohybový aparát	Ing. Jiří Horatlík
7. 10. 2020	Pokojná smrt – akceptace a základy komunikace	Mgr. David Šourek
8. 10. 2020	Adaptační proces seniora v zařízení sociálních služeb	Bc. Renata Kratochvílová Křemenová
12. 10. 2020	Základy transakční analýzy pro pracovníky sociálních služeb	Mgr. et Mgr. Markéta Skálová
13. 10. 2020	Terapeutická zahrada – úvod do problematiky	Mgr. Markéta Jindřichovská Brabencová

15. 10. 2020	Sociální práce s agresivním klientem	PaedDr. Vladimír Šik, Ph.D.
16. 10. 2020	Základy krizové intervence	Mgr. Kristýna Farkašová
19. 10. 2020	Opatrovnictví a svéprávnost v sociálních službách	Mgr. Denisa Kramářová
21. 10. 2020	Jak zvládat emoce	PaedDr. Vladimír Šik, Ph.D.
22. 10. 2020	Jejda už Vám zase zaskočilo, paní Tichá!	Pavla Hýblová
26. 10. 2020	Jak zvýšit sebevědomí svoje, svých kolegů a klientů	Mgr. Roman Pešek
27. 10. 2020	Vyjednávání podmínek smlouvy a dojednání cíle spolupráce	Mgr. Magda Hejlová
2. 11. 2020	Komunikace v obrazech se zaměřením na osoby s demencí	Mgr. Andrea Tajanovská
3. 11. 2020	Praktický průvodce individuálním plánováním nejenom v peč. službách	Mgr. Marcela Hauke
4. 11. 2020	Verbálně nekomunikující – praktické návky metod AAK	Mgr. Irena Lintnerová
5. 11. 2020	Revize vnitřních pravidel a postupů realizace sociální služby	Mgr. Tomáš Ergens, DiS.
10. 11. 2020	Základy KBT v práci s klienty s úzkostnými, fobickými a depres. problémy	Mgr. Roman Pešek
11. 11. 2020	Hry v sociální práci z pohledu transakční analýzy	Mgr. et Mgr. Markéta Skálová
16. 11. 2020	Validace podle Naomi Feil II	Mgr. Renáta Nentvichová Novotná
19. 11. 2020	Vykazování na zdravotní pojišťovny v odbornosti 913	Ing. et Bc. Renata Prokešová
20. 11. 2020	Komunikace v obtížných situacích	Mgr. Bc. Jaroslava Chaloupková
23. 11. 2020	Jak vyhrát nad papíry aneb Řízení dokumentace v praxi	Bc. Jan Syrový
24. 11. 2020	Nemotivovaný klient – přemotivovaný pracovník	Mgr. et Mgr. Markéta Skálová
26. 11. 2020	Sexualita v seniorském věku	Doc. PhDr. Dana Štěrbová, Ph.D.
27. 11. 2020	Chronické hojení ran	PhDr. Mgr. Miroslava Kubicová, Ph.D.
1. 12. 2020	Manipulativní chování a jak se mu bránit	Mgr. Jaromír Basler
2. 12. 2020	Základy práce s riziky při poskytování sociálních služeb	Bc. Jan Syrový
3. 12. 2020	Já jsem OK – ty jsi OK aneb partnerský přístup ke klientovi	Mgr. et Mgr. Markéta Skálová
8. 12. 2020	Asertivita jako strategie jednání pro pracovníky sociálních služeb	Mgr. Michal Žmolík

TÁBOR

13. 10. 2020	Konflikt a jeho řešení	Bc. Renata Kratochvílová Křemenová
14. 10. 2020	Jejda už Vám zase zaskočilo, paní Tichá!	Pavla Hýblová
15. 10. 2020	Etika v obrazech ve službách sociální péče	Mgr. Vladislav Fryč
16. 10. 2020	Komunikace v obrazech se zaměřením na osoby s demencí	Mgr. Andrea Tajanovská
19. 10. 2020	Základy transakční analýzy pro pracovníky sociálních služeb	Mgr. Markéta Skálová
21. 10. 2020	Verbálně nekomunikující – úvod k metodám AAK	Mgr. Irena Lintnerová
22. 10. 2020	Asertivita jako strategie jednání pro pracovníky sociálních služeb	Mgr. Michal Žmolík
26. 10. 2020	Terapeutická zahrada – úvod do problematiky	Mgr. Markéta Jindřichovská Brabencová
27. 10. 2020	Náměty na tvorbu individuálních plánů uživatelů sociálních služeb	Mgr. Michaela Veselá
2. 11. 2020	Nemotivovaný klient – přemotivovaný pracovník	Mgr. et Mgr. Markéta Skálová
3. 11. 2020	Hry v sociální práci z pohledu transakční analýzy	Mgr. et Mgr. Markéta Skálová
4. 11. 2020	Nácvik sociálních dovedností u osob s poruchami autistického spektra	Mgr. Hana Žilincová
10. 11. 2020	Hlavní příčiny stresu a jeho odstraňování	Mgr. Jaromír Basler
11. 11. 2020	Sociální práce s agresivním klientem	PaedDr. Vladimír Šik, Ph.D.
12. 11. 2020	Komunikace nepříjemné zprávy	Mgr. Michal Žmolík
13. 11. 2020	Mozkový jogging	MgA. Bc. Lenka Čurdová
18. 11. 2020	Já jsem OK – ty jsi OK aneb partnerský přístup ke klientovi	Mgr. et Mgr. Markéta Skálová
19. 11. 2020	Vztek při práci s klientem aneb Zvládání agrese klientů i vlastní	Bc. et Mgr. Veronika Valentová
20. 11. 2020	Klíč ke zdravější paměti a mozku	MgA. Bc. Lenka Čurdová
26. 11. 2020	Jak zvýšit sebevědomí svoje, svých kolegů a klientů	Mgr. Roman Pešek
27. 11. 2020	Základy KBT v práci s klienty s úzkostnými, fobickými a depres. problémy	Mgr. Roman Pešek
30. 11. 2020	Emoce v obrazech	Mgr. Andrea Tajanovská
1. 12. 2020	Přestaňte na mě křičet...! Aneb Laskavý a pozitivní přístup ke klientovi	Mgr. Andrea Tajanovská
3. 12. 2020	Motivace versus manipulace klientů v sociálních službách	Mgr. Michaela Veselá
11. 12. 2020	Aktivizační techniky se zaměřením na seniory	MgA. Bc. Lenka Čurdová

KONTAKT: MAGDA DOHNALOVÁ, EMAIL: INSTITUT@APSSCR. CZ, TEL. : 724 940 126

Asociace poskytovatelů
sociálních služeb ČR a Ministerstvo
práce a sociálních věcí ČR vyhláší

12. Týden sociálních služeb

Lítáme v tom společně

5.-11. října 2020

Partneři Týdne sociálních služeb ČR

Armáda spásy ČR | Asociace veřejně prospěšných organizací ČR | Diakonie ČCE | Hlavní město Praha | Jihočeský kraj | Jihomoravský kraj | Karlovarský kraj
Královéhradecký kraj | Liberecký kraj | Město Prachatice | Národní rada osob se zdravotním postižením ČR | Olomoucký kraj | Pardubický kraj | Plzeňský kraj
Slezská diakonie | Statutární město Brno | Statutární město Ostrava | Středočeský kraj | Ústecký kraj | Unie zaměstnavatelských svazů ČR

Mediální partneři

sociální služby

Listy
sociální práce

sp sociální práce
sociální práce

ZAM
zdravotnická amediální

FORUM
sociální politiky

DĚDICE PÉČE

můžeš

TÁBOŘSKÝ
deník

mosty

www.tyden-socialnich-sluzeb.cz

září 2020
www.apsscr.cz
www.listy.sp.cz